

Kompetencije odgojitelja za provođenje Građanskog odgoja i obrazovanja

Lovrečić, Antonija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:123920>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANTONIJA LOVREČIĆ

**KOMPETENCIJE ODGOJITELJA ZA PROVOĐENJE GRAĐANSKOG ODGOJA I
OBRAZOVANJA**

Diplomski rad

Pula, lipanj 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANTONIJA LOVREČIĆ

**KOMPETENCIJE ODGOJITELJA ZA PROVOĐENJE GRAĐANSKOG ODGOJA I
OBRAZOVANJA**

Diplomski rad

JMBAG: 0303083828, izvanredni student

Studijski smjer: Sveučilišni diplomski studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Predmet: Građanski odgoj i obrazovanje

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Opća pedagogija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marina Diković

Pula, lipanj 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana, ANTONIJA LOVREČIĆ, kandidatkinja za magistricu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli, _____, _____ godine

**IZJAVA
o korištenju autorskog djela**

Ja, Antonija Lovrečić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom *Kompetencije odgojitelja za provođenje građanskog odgoja i obrazovanja* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. POJAM ODGOJITELJA	2
2. POJAM KOMPETENCIJA.....	4
2.1. Kompetencije odgojitelja	4
3. GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE.....	8
3.1. Ljudska prava.....	10
3.2. Odgoj i obrazovanje za ljudska prava	11
3.3. Građanstvo	12
3.4. Projekt „Odgoj i obrazovanje za građanstvo“	13
4. KURIKULUM PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA	16
4.1. Integrirani kurikulum.....	17
4.2. Razvojni kurikulum.....	18
4.3. Sukonstruktivistički kurikulum	19
4.4. Humanistički orijentirani kurikulum.....	19
4.5. Progresivni kurikulum – kurikulum odnosa.....	20
5. KURIKULUM GRAĐANSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA.....	22
5.1. Kurikulum GOO-a u školskoj godini 2012./2013.	23
5.2. Program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja građanskog odgoja i obrazovanja od I. do IV. Razreda osnovne škole iz 2014. godine	25
5.3. Kurikulum za međupredmetnu temu GOO iz 2019. godine	26
6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	29
6.1. Cilj istraživanja	29
6.2. Zadaci istraživanja	29
6.3. Uzorak istraživanja.....	29
6.4. Instrument i postupak istraživanja.....	32

6.5.	Rezultati i rasprava	33
6.5.1.	Ključne kompetencije odgojitelja potrebne za provođenje Građanskog odgoja i obrazovanja.....	33
6.5.2	Praksa i iskustva odgojitelja u radu s djecom u promicanju demokratske vrijednosti	37
6.5.2.	Preporuke i smjernice za daljnji razvoj programa	42
7.	ZAKLJUČAK	44
8.	LITERATURA.....	46
9.	POPIS TABLICA I GRAFIKONA	49
	SAŽETAK.....	50
	SUMMARY	51
10.	PRILOZI	52

UVOD

U današnjem sve kompleksnijem društvu, predškolske ustanove imaju ključnu ulogu u oblikovanju temelja dječjeg razvoja i pripremi za buduće uloge u zajednici. U tom kontekstu, provođenje građanskog odgoja i obrazovanja u predškolskim ustanovama postaje sve značajnije. Građanski odgoj i obrazovanje u predškolskoj dobi nije samo stjecanje znanja o društvenim normama i vrijednostima, već i proces koji potiče razvoj dječje svijesti o njihovoj ulozi u društvu, počevši od najranijih godina.

Jedan od ključnih čimbenika u uspješnoj provedbi građanskog odgoja i obrazovanja u predškolskoj ustanovi jest kompetentan odgojitelj. Odgojitelji su temeljna karika u stvaranju poticajnog okruženja za dječji razvoj te igraju ključnu ulogu u oblikovanju dječjih stavova, vrijednosti i socijalnih vještina. Međutim, provedba građanskog odgoja i obrazovanja zahtijeva od odgojitelja specifične kompetencije kako bi uspješno prenosili temeljne koncepte demokracije, ljudskih prava, društvene pravde i aktivnog građanstva na djecu predškolske dobi.

U ovom radu istražujemo važnost kompetencija odgojitelja za provođenje građanskog odgoja i obrazovanja u predškolskoj ustanovi, istražujući koje su ključne vještine, znanja i stavovi potrebni za uspješno vođenje ovog procesa. Analizirat ćemo različite aspekte odgojiteljske kompetencije, uključujući njihovu edukaciju, pripremu, praksu i kontinuirano profesionalno usavršavanje. Kroz ovo istraživanje, želimo istaknuti važnost uloge odgojitelja u oblikovanju budućih građana, te potaknuti daljnju refleksiju i podršku za razvoj kompetencija potrebnih za provođenje građanskog odgoja i obrazovanja u predškolskim ustanovama.

1. POJAM ODGOJITELJA

Razvoj i napredak čovjeka počinje od rođenja te se proteže sve do smrti. Za vrijeme tog razvoja, jedna od najvažnijih komponenta u razvoju djeteta jest predškolski odgoj i obrazovanje djeteta. Pojem odgojitelja¹ ima bogato značenje koje se proteže kroz različite kontekste, od formalnog obrazovanja do odnosa unutar obitelji. Kako navodi Lučić (2007), proces rasta i osamostaljenja djeteta uglavnom ovisi o svjesnom i namjernom djelovanju u odgojnom procesu, što čini odgoj i obrazovanje neizostavnim dijelom suvremenog društva. Stoga, prepoznavamo važnost povezanosti, međuovisnosti i uvjetovanosti između čovjeka i različitih čimbenika kao što su roditelji, škole, odgojna zajednica te sami odgojitelji. Predškolski odgoj se provodi kako u obiteljskom okruženju tako i u institucijama za odgoj i obrazovanje, gdje odgojitelji igraju ključnu ulogu u formiranju dječje ličnosti i pripremi za školovanje. Svaki odgojitelj treba posjedovati profesionalnu kompetenciju i osposobljenost za obavljanje ove važne uloge. To uključuje ne samo pedagoške vještine, već i razumijevanje dječjeg razvoja, sposobnost prilagodbe različitim potrebama i stilovima učenja, kao i sposobnost stvaranja poticajnog i sigurnog okruženja za djecu kako bi se potaknuo njihov cjeloviti razvoj. Prema Stevanović (2003), odgojitelji su vrijedni i kreativni pojedinci čija je profesionalna dužnost i odgovornost briga o djeci od najranije dobi pa sve do njihovog polaska u školu. Odgojitelj se dodatno opisuje kao osoba koja osigurava raznovrsne aktivnosti i materijale. Glavna uloga odgojitelja jest poticati djetetovu kreativnost i spontano izražavanje, organizirati prostor boravka, komunicirati s djecom te uvažavati njihove želje i potrebe. Također osmišljavaju raznolike aktivnosti i prilagođavaju ih individualnim potrebama svakog djeteta. Njihova uloga nije ograničena samo na prostor vrtića ili predškolske ustanove; oni su također izvanredni organizatori, osiguravajući da prostor za boravak djece bude poticajan, siguran i potpuno opremljen za različite vrste igara i aktivnosti.

Osim toga, odgojitelji su ključni u razvoju dječje kreativnosti i spontanog izražavanja. Njihova uloga nije samo prenošenje znanja i vještina, već i poticanje djece da istraže svoje interese, eksperimentiraju i izraze svoju individualnost na različite načine. Kroz

¹ Pojam odgojitelja odnosi se i na odgojiteljicu.

podršku i ohrabrivanje, odgojitelji pomažu djeci da razviju samopouzdanje i samopoštovanje, ključne komponente za njihov cjelokupni razvoj.

Uloga odgojitelja obuhvaća mnoge aspekte, uključujući individualno prilagođavanje svojih pristupa svakom djetetu, osiguravajući da svako dijete dobije pažnju i podršku koja mu je potrebna (Ljubetić, 2014). Odgojitelji su strpljivi slušatelji i empatični savjetnici kako za djecu tako i za njihove roditelje, pružajući im podršku u rješavanju izazova s kojima se susreću. Također, odgojitelji potiču suradnju i zajedništvo među djecom, razvijajući njihove socijalne vještine i potičući ih da se međusobno poštuju i uvažavaju. (Ljubetić, 2014).

„Odgojitelj je inicijator, moderator, animator i koordinator koji na svakog roditelja i dijete obraća pozornost, kratko se zadržava u ležernom razgovoru s njima, pomaže u rješavanju zamki „ručnog rada“, predlaže nove ideje i rješenja, skrbi o potrebama djece i roditelja kako bi se svi osjećali dobrodošlo“ (Ljubetić, 2014).

2. POJAM KOMPETENCIJA

Pojam kompetencija ima različita značenja te zbog toga ga je veoma teško točno definirati. „Kada se govori o samom pojmu kompetencija, uvijek se postavlja nekoliko pitanja: Što znači biti kompetentan? , Jesmo li kompetentni samo za nešto ili za više toga?, Koje su najznačajnije dimenzije kompetencija?, Po čemu se razlikuju kompetencije odgojitelja od kompetencija u drugim djelatnostima?“ (Piršl, 2014:48).

Zbog raznolikog značenja i različitih tumačenja, prema Piršl (2008), postoji niz izazova u definiranju pojma kompetencije i njezinih ključnih aspekata koji ovise o području, djelatnosti, kontekstu, pristupu te strategiji koju primjenjuje određena društvena institucija.

Kompetencije su ključne sposobnosti, znanja, vještine i osobine koje pojedinac posjeduje i primjenjuje kako bi uspješno obavljao određene zadatke, ostvarivao ciljeve i prilagođavao se različitim situacijama u osobnom i profesionalnom životu (Piršl, 2014). One su sveobuhvatan skup karakteristika koje omogućavaju pojedincima da budu učinkoviti i produktivni u različitim kontekstima, bilo da se radi o poslu, obrazovanju, ili osobnom životu (Piršl, 2014). „Kompetencija nije samo usvajanje znanja i vještina, već sposobnost svjesnog, odgovarajućeg i odgovornog djelovanja i utjecanja na promjene u okolini i društvu, adekvatnim i učinkovitim metodama koje se stječu i osiguravaju odgojem i obrazovanjem, odnosno cjeloživotnim učenjem“ (Piršl, 2014:49).

Razvoj kompetencija važan je proces koji se odvija kroz kontinuirano učenje, iskustvo i samorazvoj. U današnjem dinamičnom svijetu, brze promjene često zahtijevaju stalno usavršavanje i prilagodbu kompetencija kako bi pojedinci ostali konkurentni i uspješni. Stoga je važno prepoznati, razvijati i primjenjivati relevantne kompetencije kako bi se postigao osobni i profesionalni napredak.

2.1. Kompetencije odgojitelja

Razni autori istražuju kompetencije koje su bitne za odgojitelje rane i predškolske djece. Neki naglašavaju potrebu za teorijskim i stručnim znanjem kod odgojitelja, dok drugi ističu važnost izvrsnih komunikacijskih vještina te sposobnost prepoznavanja i zadovoljavanja potreba djece.

Lučić (2007) naglašava kako razni teorijski i empirijski radovi utvrđuju kompetencije odgojitelja. On također naglašava važnost kvalitete, stručnosti i metodičke osposobljenosti odgojitelja kako bi uspješno oblikovao odgojno-obrazovni proces, koordinirao različite aktivnosti te osigurao optimalne uvjete za sveobuhvatan razvoj djeteta. Nadalje, kako bi odgojitelj uspostavio suradnju s djecom i njihovim roditeljima, neophodne su mu razvijene komunikacijske vještine.

Prema autorici Šagud (2006), kompetentnost odgojitelja nije samo rezultat poznavanja znanstvenih spoznaja, već i načina na koji obavlja svoje dužnosti. Od odgojitelja se očekuje da ima solidno obrazovanje i visoku profesionalnu pripremu. Autor ističe da neke od ključnih kompetencija koje bi odgojitelj trebao imati jesu: prepoznavanje dječjih potreba, organizaciju procesa učenja, procjenu uspjeha, poznavanje različitih strategija učenja te njihovih implikacija na dječji razvoj i odgoj.

Olson (1994, prema Šagud, 2006) naglašava važnost razumijevanja djetetovog razvoja i teorija učenja kako bi odgojitelj bio u mogućnosti prilagoditi svoje metode učenja i interakciju s djecom prema njihovoj individualnoj razini razvoja i potrebama. Također, razvojni pristup kurikulumu omogućava odgojitelju da oblikuje aktivnosti i sadržaje koji potiču sve aspekte djetetovog razvoja, uključujući kognitivni, emocionalni, socijalni i tjelesni razvoj.

Stvaranje poticajnog okruženja znači osiguravanje prostora i resursa koji potiču istraživanje, igru i aktivno učenje kod djece. Razvijanje sposobnosti promatranja djece omogućava odgojitelju da bolje razumije njihove potrebe, interese i individualne karakteristike, što je ključno za prilagodbu pedagoških pristupa i podršku djetetovom razvoju. Kvalitetna komunikacija s djecom, roditeljima i kolegama olakšava suradnju i razumijevanje te omogućava stvaranje pozitivnog okruženja za učenje i razvoj djece. S druge strane, prema autoru Višnjić Jevtić (2018), osobne kvalitete odgojitelja poput predanosti, empatije, smisla za humor, fleksibilnosti, strpljenja, energičnosti i samopouzdanja pridonose stvaranju poticajne i podržavajuće atmosfere u predškolskoj ustanovi. Predanost omogućava odgojitelju da se posveti svakom djetetu i pruži im individualiziranu podršku, dok empatija olakšava razumijevanje dječjih osjećaja i potreba. Smisao za humor stvara opuštenu i ugodnu atmosferu, a fleksibilnost omogućava prilagodbu različitim situacijama i potrebama djece. Strpljenje pomaže odgojitelju da se nosi s izazovima i teškoćama u radu s djecom, dok energičnost i samopouzdanje potiču dinamičnost i sigurnost u

interakciji s djecom i roditeljima. Sve ove osobne kvalitete zajedno doprinose stvaranju poticajne okoline za učenje, razvoj pozitivnih odnosa te ostvarivanje ciljeva u odgojno-obrazovnom procesu.

Odgojitelj je usmjeren prema individualnim potrebama djeteta te osigurava sadržaje koji su primjereni djetetovoj dobi. Za kreiranje programa prilagođenog svakom djetetu, odgojitelj mora posjedovati određena znanja, vještine i stavove.

Mlinarević (2000) naglašava da odgojitelj treba kontinuirano unaprjeđivati svoje početne kompetencije kako bi prilagodio kurikulum individualnim potrebama i sposobnostima svakog djeteta. Važno je biti brižljiv promatrač, poznavati zajednicu u kojoj se radi te razumjeti razvojne karakteristike svakog djeteta. Također, bitno je postavljati motivirajuća pitanja, biti spreman na rizik te imati volju za poučavanjem.

Sastavnice koje svaki odgojitelj treba posjedovati (Goffin i Day, 1994, prema Mlinarević, 2000:134) jesu: sposobnost za rast i razvoj, kontinuirano učiti, brižljiv promatrač, poznavanje zajednice u kojoj živi i radi, poznavanje razvojnih karakteristika svakog djeteta, postavljanje motivirajućih pitanja, spremnost na rizik, shvaćanje da su organizacija važni, fleksibilnost te volja za poučavanjem. Također autorica ističe kako svaki odgojitelj ima svoj vlastiti pristup djeci te da njegove kompetencije ne počivaju isključivo u odnosu za djecu već je važno i partnerstvo s roditeljima te s drugim stručnim suradnicama.

ISSA Standardi² (1998) dodatno ističu važnost korištenja znanja o dječjem razvoju i odnosima s ciljem razumijevanja individualnih potreba djeteta te promoviranja njegovog holističkog razvoja. Također, odgojitelj bi trebao poticati igru, socijalni i emocionalni razvoj djeteta, te podržavati njihovo samopoštovanje i pozitivan stav prema učenju.

Petrović-Sočo (2009) ističe da kompetentan odgojitelj treba biti fleksibilan, reflektiran, kreativan te poticati djecu na rješavanje problema i istraživanje novih stvari. Pedagoška kompetencija odgojitelja obuhvaća kompleksna znanja i vještine te zahtijeva holistički pristup. Važno je osmisliti zadatke koji predstavljaju izazov i zabavu za djecu, prilagođavajući ih njihovim sposobnostima i interesima.

Odgojiteljima je ključno kontinuirano unaprjeđivanje njihovih kompetencija kako bi uspješno odgovorili na individualne potrebe i razvojne izazove svakog djeteta.

² ISSA Standardi – International Step by Step Association

Njihova uloga nije samo provođenje kurikuluma, već i njegovo prilagođavanje kako bi potaknuli rast i razvoj djece. Posebna pažnja treba biti posvećena razumijevanju dječjeg razvoja, promicanju holističkog pristupa, poticanju igre i socijalnog razvoja te podršci emocionalnom i intelektualnom napretku djeteta. Osobne kvalitete poput fleksibilnosti, refleksivnosti, kreativnosti i strpljenja su također od ključne važnosti za uspješan rad s djecom. Kroz kontinuirano usavršavanje i primjenu najboljih praksi, odgojitelji mogu osigurati podržavajuće okruženje u kojem svako dijete ima priliku ostvariti svoj puni potencijal (Petrović-Sočo, 2009).

3. GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Sve veći naglasak u ranom i predškolskom odgoju stavlja se na teme ljudskih prava, građanstva i demokracije u odgojno-obrazovnom procesu s ciljem izgradnje demokratskog društva u kojem su prava svake osobe jednako važna. U skladu s tim, postoji potreba za implementacijom programa za građanski odgoj i obrazovanje u različitim odgojno-obrazovnim ustanovama, uključujući predškolske i školske institucije. Prema Diković (2013), ključne karakteristike takvih aktivnosti i obrazovanja uključuju integraciju različitih disciplina i kultura, kombiniranje formalnog, neformalnog i informalnog učenja kroz cijeli životni vijek, razmjenu iskustava između učitelja, učenika (ali i odgojitelja i djece predškolske dobi) te suradnju s civilnim sektorom na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Nadalje, ističe se važnost primjene novih metoda učenja, uporabe medija i tehnologije te integracije znanja, stavova i vještina u oblikovanje građanskih kompetencija. Uvođenje promjena u odgojno-obrazovni sustav, koje proizlaze iz odgojno-obrazovnih ustanova, ključno je za usklađivanje s europskim standardima i daljnji razvoj društva u Republici Hrvatskoj.

Građanski odgoj i obrazovanje (GOO) ima za cilj potaknuti djecu i mlade da steknu znanja i vještine potrebne za aktivno sudjelovanje u društvu kao odgovorni građani, koji poštuju ljudska prava, preuzimaju odgovornosti i cijene različitosti u zajednici. U srcu GOO-a leži demokratski princip koji naglašava jednakost svih pojedinaca u pravima, odgovornostima i slobodama, bez obzira na njihove osobne razlike.

Kroz Građanski odgoj i obrazovanje teži se formiranju građana koji posjeduju ključne vještine, kompetencije i stavove koji su karakteristični za odgovornog građanina, te razumiju važnost mira, tolerancije, slobode, poštenja te aktivnog sudjelovanja u društvenom životu i promicanju jednakosti. Temelj demokratskog društva leži u toleranciji, slobodi izražavanja, međusobnom poštovanju i suradnji, stoga je implementacija GOO-a ključna za izgradnju takvog društva, jer educira djecu o temeljnim vrijednostima i načelima demokracije koje treba njegovati kako bi društvo bilo prosperitetno i inkluzivno. Ova tema obuhvaća važne koncepte poput ovih: ljudska prava, građanstvo, odgoj i obrazovanje za ljudska prava, te odgoj i obrazovanje za građanstvo (građanski odgoj i obrazovanje).

U Republici Hrvatskoj, Građanski odgoj i obrazovanje provodi se kroz formalne i neformalne obrazovne programe. Uz rani i predškolski odgoj, osnovnim i srednjim školama, GOO je integriran u različite predmete, poput povijesti, geografije, etike i sata razrednika. Postoje i specifični programi i projekti koji se bave građanskim obrazovanjem, često u suradnji s nevladinim organizacijama i lokalnim zajednicama. U nekim školama uveden je i kao zaseban predmet, posebno u višim razredima osnovne škole i srednjim školama. Programi GOO-a obuhvaćaju interaktivne metode učenja, kao što su debate, projektni zadaci, simulacije i radionice, koje potiču aktivno sudjelovanje učenika. Također se koristi i tehnologija za pristup različitim izvorima informacija i povezivanje s vršnjacima iz drugih zemalja radi razmjene iskustava. Građanski odgoj i obrazovanje često uključuje i suradnju s lokalnom zajednicom i civilnim sektorom, što dodatno osnažuje učenike za aktivno sudjelovanje u društvenom životu. Sve ove inicijative imaju za cilj osposobiti mlade generacije za odgovorno i aktivno građanstvo u demokratskom društvu.

U području ranog i predškolskog odgoja, građanski odgoj i obrazovanje provodi se kroz različite aktivnosti i programe prilagođene djeci mlađe dobi. U vrtićima se djeca potiču na učenje o ljudskim pravima, toleranciji, poštivanju i suradnji kroz igru, priče, pjesme i praktične aktivnosti. Odgojitelji koriste metode koje uključuju grupne aktivnosti, razgovore i kreativne projekte kako bi djeca naučila prepoznati i razumjeti osnovne građanske vrijednosti. Djeca se uče važnosti poštivanja pravila, preuzimanja odgovornosti i sudjelovanja u zajedničkim aktivnostima koje promiču zajedništvo i suradnju.

Suradnja s roditeljima također je ključna, te se kroz radionice i sastanke roditelje informira o važnosti građanskog odgoja i obrazovanja te ih se potiče da aktivno sudjeluju u obrazovnom procesu svoje djece. Na taj način, predškolske ustanove postavljaju temelj za daljnje obrazovanje i razvoj građanskih kompetencija koje će djeca nastaviti razvijati u osnovnim i srednjim školama. Integriranjem ovih vrijednosti od najranije dobi, nastoji se stvoriti generacija koja je svjesna svojih prava i odgovornosti te spremna aktivno sudjelovati u društvu.

3.1. Ljudska prava

Ljudska prava su temelj svakog demokratskog društva, obuhvaćajući osnovna prava svakog pojedinca na život punog dostojanstva i slobodu. Ova prava su neotuđiva i inherentna svakom čovjeku od samog rođenja, te su jednako važna za sve članove društva, bez obzira na bilo kakve osobne karakteristike. Svaki pojedinac ima pravo na zaštitu svojih osnovnih prava, a država i vlast su odgovorni za njihovo poštivanje i osiguravanje. Autorica Spajić-Vrkaš (2015:15) tvrdi da je „riječ o temeljnim i neotuđivim pravima koje posjeduje svako ljudsko biće kao bitne pretpostavke svoga istinski ljudskoga postojanja u slobodi, neovisnosti i dostojanstvu“.

Ljudska prava su neodvojiva od svakog pojedinca i neovisna o različitim karakteristikama poput rase, spola ili nacionalnosti. Važno je da svaki pojedinac bude svjestan svojih prava te ih poštuje i primjenjuje u svakom trenutku. Država ili vlast ne dodjeljuje ljudska prava pojedincima jer su ona inherentna i neotuđiva. Postoje mnogi dokumenti koji propisuju temeljna ljudska prava, a jedan od njih je *Opća deklaracija o ljudskim pravima*³, dio *Međunarodne povelje prava*. Dječja prava su zaštićena Konvencijom o pravima djeteta⁴ (UN, 1989), koja naglašava važnost prava djeteta na poznavanje vlastitih prava te obvezuje države da osiguraju njihovu zaštitu putem obrazovanja, izmjene kurikuluma te suradnje s nevladinim organizacijama.

*Konvencija o pravima djeteta*⁵ je dokument koji naglašava da je osnovno pravo djeteta poznavanje vlastitih prava, a država je obvezna osigurati to pravo poticanjem promjena u obrazovnom sustavu, obuci odgojitelja i učitelja te jačanjem suradnje s nevladinim organizacijama.

Uvođenjem demokracije, ljudska prava postaju sastavni dio prakse. Prethodno je postojao dugotrajan proces kroz povijest, koji se može podijeliti u četiri faze, tijekom kojih su ljudska prava trebala biti prihvaćena i implementirana u političkom kontekstu praksi. Ljudska prava neizbježno zahtijevaju i društvenu odgovornost te obveze koje svaki pojedinac treba poštivati i ispuniti.

³ Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html (Pristupljeno 26.2.2024.)

⁴ Dostupno na: <https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta> (Pristupljeno 26.2.2024.)

⁵ Dostupno na: <https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta> (Pristupljeno 26.2.2024.)

Međutim, važno je uočiti da ljudska prava mogu biti izložena zloupotrebi i negativnim posljedicama. Primjerice, iako demokracija omogućuje slobodu izražavanja i mišljenja, ta sloboda može biti iskorištena na destruktivan način. Posebno je istaknuto pravo na slobodu izražavanja, koje može biti predmet intenzivnih rasprava u društvu, ali i podložno zloupotrebi, kada pojedinci koriste svoje slobode na način koji prelazi granice poštovanja drugih i javnog interesa. Zloupotreba ljudskih prava može imati ozbiljne posljedice, posebno za one koji su još uvijek u procesu formiranja svojih stavova i mišljenja, kao što su djeca, čije obrazovanje i razvoj mogu biti ugroženi nepoželjnim utjecajima i informacijama. Stoga je važno kontinuirano educirati i osnaživati društvo kako bi se osiguralo poštivanje i zaštita ljudskih prava svih pojedinaca, uz istovremeno promicanje odgovornog korištenja sloboda i prava.

Spajić-Vrkaš (2015) naglašava da u demokratskim zajednicama, pravo na slobodu govora često se koristi kao izgovor za propagiranje govora mržnje, distribuciju pornografije, nasilno ponašanje, izražavanje rasizma i promicanje fundamentalizma, što posebno ugrožava interese djece. Ustanove poput predškolskih i školskih institucija imaju ključnu ulogu u životima djece te je njihova odgovornost educirati djecu o zaštiti dječjih i ljudskih prava te potaknuti ih da postanu odgovorni građani u društvu kojem pripadaju. Stoga, ljudska prava su osnova svakog društva, a svaki pojedinac ima obvezu poštovati ne samo vlastita prava već i prava drugih pojedinaca kako bi društvo moglo pravilno funkcionirati.

3.2. Odgoj i obrazovanje za ljudska prava

Odgoj i obrazovanje za ljudska prava, kako ističu Spajić-Vrkaš i suradnici (2004), predstavlja specifično područje u odgojno-obrazovnom sustavu koje se postupno implementira od posljednjeg desetljeća 20. stoljeća. Ovo područje obrazovanja ima ključnu ulogu u informiranju djece i mladih o značaju ljudskih prava te o njihovoj važnoj ulozi kao građana u zajednici kojoj pripadaju. Uvođenje ovog aspekta u odgojno-obrazovni sustav putem dodatnih aktivnosti izvan redovne nastave, izbornih predmeta ili kroz interdisciplinarni pristup, istaknuto je kao izuzetno bitno.

Prema Tatković, Diković i Štifanić (2015), glavni cilj je educirati učenike o konceptima općih ljudskih prava, kao i o načelima i mehanizmima njihove zaštite na

razini lokalne, nacionalne i međunarodne zajednice. Također autori navode i tri dimenzije kroz koje se ostvaruju ciljevi ovog odgojno-obrazovnog područja:

a) Stjecanje znanja o ljudskim pravima: obuhvaća upoznavanje s osnovnim kategorijama ljudskih prava, razumijevanje alata zaštite tih prava i postupaka za njihovo osiguranje

b) Razvoj sposobnosti i vještina za promicanje i zaštitu ljudskih prava: uključuje razvoj komunikacijskih vještina i sposobnosti pregovaranja kako bi se aktivno promovirala i zaštitila ljudska prava

c) Usvajanje prosocijalnog ponašanja koje potiče život u skladu s ljudskim pravima: podrazumijeva prihvaćanje odgovornog i nesebičnog ponašanja koje doprinosi boljem poštivanju ljudskih prava.

Stoga predškolske i školske institucije imaju zadaću oblikovati odgovorne, angažirane i informirane građane među djecom i učenicima, potičući njihovo poštovanje ljudskih prava svakog pojedinca, razvijajući empatiju i osjećaj odgovornosti prema dobrobiti zajednice. Također, trebaju poticati osjećaj zadovoljstva, međusobnog poštovanja, prijateljstva i jedinstva kod djece, te sve što doprinosi pozitivnom stavu i poticanju pozitivnih djelovanja u društvu. Ključni preduvjet za provođenje odgoja i obrazovanja o ljudskim pravima je stjecanje vještina i znanja kojima će se promicati i štititi ljudska prava i slobode.

Važno je istaknuti pravo na obrazovanje koje je usko povezano s odgojem o ljudskim pravima. Pravo na obrazovanje implicira jednakost svakog pojedinca u pristupu obrazovanju te jednakost uvjeta tijekom odgojno-obrazovnog procesa. Osim toga, pravo na obrazovanje smatra se ključnim u kategoriji kulturnih prava i sloboda. Korištenje prava na obrazovanje od strane svakog pojedinca doprinosi njegovoj sposobnosti učinkovitog sudjelovanja u društvenom životu zajednice.

3.3. Građanstvo

Tradicionalno se smatralo da građaninom postaje osoba koja je državljanin određene zemlje, što se obično stječe rođenjem (Spajić-Vrkaš i sur., 2004). Međutim, danas je važno istaknuti da svaki građanin ima prava i obveze. Stoga

osoba koja svjesno sudjeluje u društvenim i političkim aktivnostima te se aktivno angažira u zajednici naziva se odgovornim, demokratskim ili aktivnim građaninom.

U sklopu pripreme djece i mladih za odgovorno i aktivno građanstvo, Spajić-Vrkaš i suradnici (2004) naglašavaju različite aspekte, među kojima su: pravni, politički, globalni, europski, kulturni te socijalni. Da bi osoba bila odgovoran građanin u društvu, treba poštivati ljudska prava i izvršavati dužnosti koje su propisane zakonima i drugim normama koje je država uspostavila. U demokratskom okruženju, građanin bi trebao biti informiran, odgovoran i aktivan kako bi mogao pridonositi općem napretku svoje zajednice. To uključuje izražavanje i oblikovanje stavova, konstruktivan dijalog, praćenje društvenih događaja, prihvaćanje različitih kultura i nacionalnosti, osjećaj odgovornosti prema dobrobiti cijele zajednice, korištenje osnovnih ljudskih prava te ispunjavanje građanskih obveza. Ove karakteristike oblikuju profil odgovornog, aktivnog i informiranog građanina, o čemu se govori u ovom poglavlju.

3.4. Projekt „Odgoj i obrazovanje za građanstvo“

Projekt "Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo", pokrenut od strane Vijeća Europe 1997. godine, postavio je jasne ciljeve s fokusom na očuvanje i promicanje demokratskih vrijednosti Europe. To uključuje ne samo razvijanje svijesti o demokraciji, već i poticanje poštivanja različitosti i prava nacionalnih manjina, kako bi se izgradio inkluzivni društveni okvir. Glavni cilj je razvoj vještina, znanja i vrijednosti koje su neophodne u pluralnom i demokratskom društvu, gdje se naglašava važnost poštivanja ljudskih prava, sloboda i odgovornosti prema zajednici. Ovo područje odgoja i obrazovanja također promiče koncepte konstruktivnog dijaloga, empatije i jednakih prava za sve građane kako bi se osiguralo aktivno sudjelovanje u društvenom životu. Također, naglašava se važnost veze između odgoja i obrazovanja za ljudska prava i građanstvo, s obzirom na dokumente kao što su Opća deklaracija o ljudskim pravima, Konvencija protiv diskriminacije u obrazovanju i Deklaracija i program odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo. Svi ovi dokumenti pružaju smjernice za implementaciju odgoja i obrazovanja za ljudska prava i građanstvo u obrazovnom sustavu kako bi se osiguralo promicanje i zaštita osnovnih ljudskih prava i demokratskih vrijednosti.

Spajić-Vrkaš (2001) ističe tri osnovna cilja odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo a to su:

a) Razvijanje kognitivne, socijalne i afektivne dimenzije: Ovo obuhvaća poticanje razumijevanja demokratskih koncepata (kognitivna dimenzija), primjenu demokratskih vrijednosti u različitim životnim situacijama (socijalna dimenzija), te prihvaćanje i usvajanje tih vrijednosti (afektivna dimenzija).

b) Stvaranje institucionalnih uvjeta: To uključuje uspostavljanje uvjeta u institucijama koji potiču sudjelovanje, dijalog i postizanje konsenzusa.

c) Uspostavljanje kulture prava i odgovornosti: Ključno za političko osnaživanje pojedinaca, društvenu koheziju i solidarnost u kulturno raznolikom društvu, te promicanje svijesti o građanskim pravima i odgovornostima.

Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo ne samo da treba osigurati pravednost i jednakost među djecom, već bi također trebao promicati razumijevanje, poštovanje i toleranciju prema različitostima, kako bi se stvorilo inkluzivno okruženje za sve. Ključni je aspekt i razvoj socijalnih vještina poput timskog rada, suradnje i empatije kako bi se potaknulo društveno povezivanje i podrška unutar zajednice (Spajić-Vrkaš 2001). Nadalje, odgoj i obrazovanje trebaju poticati kritičko razmišljanje i analitičke sposobnosti kako bi se učenici osposobili za aktivno sudjelovanje u demokratskom procesu i donošenju informiranih odluka. Važno je naglasiti i ulogu obrazovnog sustava u promicanju vladavine prava te podizanju svijesti o odgovornostima građana prema pravima i slobodama drugih, kao i prema očuvanju demokratskih institucija. Osim toga, odgoj i obrazovanje trebaju neprestano naglašavati važnost aktivnog građanstva i sudjelovanja u javnom životu kao temeljima za održavanje demokratske kulture i stabilnosti društva.

Kada se govori o integraciji odgoja i obrazovanja za građanstvo u odgojno-obrazovni sustav Republike Hrvatske, ističe se da ovo područje nije uvedeno kao zaseban i obvezan predmet u osnovnim školama, već se provodi kao dio integriranih odgojno-obrazovnih aktivnosti. Sve zemlje članice Europske unije teže stvaranju snažnijeg, učinkovitijeg i kvalitetnijeg sustava odgoja i obrazovanja, s obzirom na to da razvoj društva ovisi o odgoju i obrazovanju djece i mladih. Kvalitetno odgojno-obrazovno iskustvo oblikuje aktivnog građanina koji posjeduje vještine potrebne za život i funkcioniranje u demokratskom i pluralističkom društvu, uvažavajući tuđa prava i

slobode, svjestan vlastitih prava i dužnosti te promičući jednakost među svim građanima. U skladu s navedenim, odgoj i obrazovanje predstavljaju temelj stabilnog i uređenog društva, stoga je uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja ključna komponenta tog procesa.

Iako je odgoj i obrazovanje za građanstvo bilo djelomično prisutno u odgojno-obrazovnim dokumentima, Republika Hrvatska je 1999. godine uvela "Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava". Glavni cilj programa bio je educirati mlade kako bi aktivno sudjelovali u demokratskom društvu, razumjeli njegove vrijednosti te bili sposobni za život u demokraciji na socijalnoj i intelektualnoj razini. Sve te inicijative oblikuju aktivno građanstvo i građanina koji je obrazovan i usvojio demokratske vrijednosti. Diković (2010:118) također spominje knjige "Hrvatska u 21. stoljeću – obrazovanje, Bijela knjiga hrvatskoga obrazovanja" (Vlada RH 2001), odnosno to da su "kompetencije za aktivno građanstvo", među najvažnijim ciljevima cjeloživotnog obrazovanja, pri čemu su ljudska prava, jednakost, pluralizam i civilno društvo temelji za "poboljšanje kvalitete života".

4. KURIKULUM PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Kurikulum predškolskog odgoja i obrazovanja oblikovan je kako bi pružio sveobuhvatno i raznoliko iskustvo za djecu u dobi prije polaska u osnovnu školu. Temelji se na individualnim potrebama, sposobnostima i interesima djeteta, te potiče razvoj svih aspekata djetetova bića – fizičkog, emocionalnog, kognitivnog, socijalnog i moralnog. Kroz kurikulum, djecu se potiče na istraživanje, igru, stvaralaštvo i samostalnost kako bi razvijala svoje sposobnosti i samopouzdanje. Također, naglasak je stavljen na razvoj socijalnih vještina poput suradnje, komunikacije i empatije, kako bi djeca naučila kako se ponašati u skupini i razumjeti potrebe drugih. Kurikulum obuhvaća različita područja učenja kao što su jezik, matematika, priroda, društvo, umjetnost i tjelesno zdravlje, prilagođene dječjoj dobi i razvojnim fazama. Osim toga, kurikulum promiče inkluziju, što znači da se svako dijete uvažava i podržava u njegovom individualnom razvoju, bez obzira na različite sposobnosti ili potrebe. Roditelji se također aktivno uključuju u proces odgoja i obrazovanja, surađujući s odgojiteljima kako bi podržali djetetov razvoj. U konačnici, cilj kurikuluma predškolskog odgoja i obrazovanja jest osigurati temelje za uspješan prijelaz djece u osnovno obrazovanje i potaknuti cjeloživotno učenje.

Kada je riječ o predškolskim ustanovama, postoji podjela na tradicionalno i suvremeno koncipirane kurikulume. Prema Slunjski (2001), tradicionalni kurikulum pretpostavlja unaprijed definirani plan i program provedbe aktivnosti s djecom. U takvom pristupu, isti sadržaji se provode sa svakim djetetom, bez obzira na individualni stupanj razvoja, potrebe i interese. To ograničava djetetu slobodu da samostalno odabire aktivnosti i izrazi interes za određena područja, budući da je program nametnut kurikulumom oblikuje djetetovo ponašanje i želje. Time se može usporiti ili preusmjeriti djetetov razvoj jer se kurikulum ne prilagođava trenutačnoj razini djetetovog razvoja, već nameće univerzalne zadatke primjenjive na svu djecu. Ovakav pristup može rezultirati situacijama u kojima dijete gubi zanimanje ili motivaciju jer su sadržaji ili prejednostavni ili prezahtjevni u odnosu na njegove trenutačne sposobnosti.

Kurikulum bi trebao biti prilagođen interesima, razvojnim zadaćama, mogućnostima i potrebama djece kako bi odgovarao njihovom trenutačnom stupnju razvoja. Prema *Nacionalnom okvirnom kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje, kao i općem*

*obveznom i srednjoškolskom obrazovanju*⁶ (2011), osnovna struktura predškolskog kurikulumu podijeljena je na tri glavna područja u kojima djeca razvijaju kompetencije: razumijevanje o sebi, interakcija s drugima (uključujući obitelj, drugu djecu, širu društvenu zajednicu, vrtić i lokalnu zajednicu) te istraživanje svijeta oko sebe (uključujući prirodno i društveno okruženje, kulturnu baštinu i održivi razvoj).

Prema Slunjski (2001) djeca koja su sudjelovala u tradicionalno koncipiranom kurikulumu pokazuju manju vještinu socijalizacije u školi u usporedbi s djecom iz vrtića koji provode suvremeni koncept kurikulumu. Suvremeni kurikulum omogućava djeci razmjenu znanja i iskustava s vršnjacima različitih afiniteta, potičući tako njihov intelektualni razvoj. Brojna istraživanja potvrđuju da kurikulumi koji podržavaju kooperativno učenje djece s različitim sposobnostima i pozadinama imaju značajan utjecaj na razvoj njihovih intelektualnih sposobnosti. Projektni rad i spontana igra smatraju se optimalnim metodama rada u predškolskim ustanovama jer omogućuju prilagođavanje aktivnosti razvojnoj razini djeteta. Ključnu ulogu u provođenju kurikulumu ima odgojitelj, koji svojim opažanjima i prilagodbom okoline potiče djetetovo istraživanje i učenje.

Kurikulum bi se trebao kontinuirano prilagođavati interesima, potrebama i mogućnostima djece, a odgojitelji imaju važnu ulogu u oblikovanju i nadopunjavanju programa u skladu s tim, a ono najbitnije predškolski kurikulum bi trebao biti fleksibilan i prilagodljiv kako bi odgovorio na potrebe svakog djeteta.

4.1. Integrirani kurikulum

Integrirani kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje obuhvaća holistički pristup razvoju djeteta, koji uključuje sve aspekte djetetovog rasta. Osnovni cilj integriranog kurikulumu je stvaranje poticajnog okruženja koje potiče djetetovu znatiželju, istraživački duh i samostalno učenje. Kurikulum se temelji na dječjem interesu, potrebama i sposobnostima, pružajući im priliku za razvoj kreativnosti, samopouzdanja i socijalnih vještina. Integrirani pristup omogućuje djetetu da istražuje različita područja učenja kroz raznolike aktivnosti, poput igre, umjetnosti, znanosti i prirodnih aktivnosti. Važna je uloga odgojitelja u provođenju integriranog kurikulumu, koji promiče inkluzivno okruženje i podržava individualni razvoj svakog

⁶ Dostupno na: http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf (Pristupljeno 26.3.2024.)

djeteta. Kroz integrirani pristup, djeca se potiču na suradnju, dijalog i rješavanje problema, što razvija njihovu sposobnost komunikacije i socijalne interakcije. Osim toga, integrirani kurikulum naglašava važnost uključivanja obitelji i zajednice u odgojno-obrazovni proces kako bi se stvorila podrška i kontinuirana podrška djetetu u njihovom razvoju. Integrirani kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje pruža temelje za uspješan prijelaz djeteta u osnovno obrazovanje i cjeloživotno učenje (Slunjski 2011).

Rad na projektu je koncept često povezan s integriranim kurikulumom, gdje djeca surađuju na rješavanju određenog zadatka ili istražuju temu kroz različite aktivnosti. Odgojitelj odabire temu na kojoj djeca mogu raditi kroz nekoliko dana ili tjedana, potičući ih da istraže svoje okruženje i razvijaju svoja znanja i vještine. Prema Slunjski (2011), integracija kurikuluma se postiže kroz organizaciju odgojno-obrazovnog procesa koji omogućuje djetetu slobodan izbor aktivnosti i partnera, te istraživanje i učenje na način koji je za njih najkorisniji.

4.2. Razvojni kurikulum

Razvojni kurikulum ističe važnost djeteta i odgojitelja u stvaranju okruženja koje potiče aktivno sudjelovanje djeteta i otvorenost za nove spoznaje i iskustva, ne nužno strogo planiranih. Poseban naglasak je na spontanijama situacijama gdje odgojitelj koristi svoje pedagoško znanje i vještine kako bi prilagodio odgojno-obrazovni proces nastalim okolnostima. Odgojitelj je ključan u provedbi razvojnog kurikuluma jer stvara okruženje koje potiče djetetovu aktivnost i otvorenost prema novim spoznajama. Često se događa da planirane aktivnosti s djecom krenu u neočekivano, smjeru, a u tim situacijama odgojitelj pokazuje svoju stručnost i prilagodljivost. Važno je da odgojitelj prati te promjene i podrži djetetovo istraživanje, potičući ih na učenje, komunikaciju i međusobnu suradnju. Kvalitetni uvjeti i strukturirani odgojno-obrazovni proces potiču dječji interes za novim znanjem i vještinama, čineći ih aktivnim sudionicima u vlastitom učenju. Umjesto strogog planiranja svake aktivnosti, važnije je osigurati kvalitetno okruženje u kojem djeca mogu razvijati svoje potencijale i istraživati svijet oko sebe. Stoga, fleksibilnost i prilagodljivost kurikuluma su ključni kako bi se osiguralo da djeca imaju priliku istraživati i učiti u skladu s vlastitim interesima i potrebama.

4.3. Sukonstruktivistički kurikulum

Kurikulum se oblikuje kroz suradnju odgojitelja i djece unutar predškolske ustanove, što ga čini dinamičnom koncepcijom. Koncept sukonstruktivističkog kurikuluma naglašava građenje okoline koja potiče individualne interese i talente djece (Slunjski, 1997). Ovaj pristup stavlja fokus na suradnju među djecom različite dobi i interesima. Odgojitelj igra ključnu ulogu u osiguravanju poticajnog okruženja koje će potaknuti djetetovu želju za učenjem i razvojem, zahtijevajući razumijevanje i stručnost u prilagodbi materijala i aktivnosti.

Također, ključno je da odgojitelj ima sposobnost procjene djetetovog napretka i trenutne razine razvoja. Praćenjem djece tijekom aktivnosti i promatranjem njihovog ponašanja i načina učenja, odgojitelj može pružiti prilagođenu podršku koja će potaknuti daljnji razvoj. Kroz interakciju i razmjenu iskustava u okruženju, djeca mogu zajednički stjecati novo znanje ili ponavljati već usvojene spoznaje. Autor Donalds (1997:93, u Slunjski, 1997:43) ističe važnost odgojiteljevih vještina temeljenih na promatranju djece, razumijevanju njihovih aktivnosti te pružanju suptilne podrške, naglašavajući da nema univerzalnog obrasca za pružanje pomoći, već je potrebno prilagoditi se svakom pojedinačnom slučaju.

4.4. Humanistički orijentirani kurikulum

Humanistički usmjeren kurikulum u predškolskom odgoju počiva na poštivanju dječjih prava i sloboda. U takvom okviru, predškolska ustanova potiče autonomiju djeteta i dopušta mu slobodu u vođenju vlastitog vremena i aktivnosti. Odgojitelj i ostalo osoblje tretiraju dijete kao jednakopravnog člana zajednice, omogućujući mu da istražuje okolinu, rješava probleme i izražava mišljenja. Ova praksa potiče dijete na preuzimanje odgovornosti za vlastite postupke i razvoj samostalnosti. Važno je da dijete osjeća podršku i poštovanje zajednice u kojoj se nalazi. Stvaranje okoline koja potiče istraživanje i otkrivanje potiče djetetovu želju za učenjem i stjecanjem novih spoznaja.

Isto tako, važno je istaknuti da je dječji vrtić mjesto gdje bi se djeca trebala osjećati voljeno, prihvaćeno, sigurno i jednako tretirano, te bi ga trebala doživljavati kao prostor poticanja njihovog sveobuhvatnog napretka. Sudjelovanje u zajedničkim

aktivnostima i projektima u vrtiću pruža djeci osjećaj pripadnosti i uvažavanja. S obzirom na različite potrebe i navike djece, odgojitelji trebaju biti svjesni individualnosti svakog djeteta te prilagoditi metode rada prema njihovim specifičnim potrebama. Ovakav pristup osigurava poštivanje osnovnih dječjih prava, a vrtić bi trebao biti prostor u kojem se poštuju i zadovoljavaju potrebe svakog djeteta. Stoga kako navodi autorica Slunjski (2011) to na kraju rezultira promjenom percepcije vrtića, koji se tradicionalno smatra mjestom gdje se djeca obrazuju i podvrgavaju odgoju, u percepciju vrtića kao mjesta gdje se zajednički uči i samouči, razvija i samorazvija, odgaja i samoodgaja, drugim riječima znači prostor za zajedničko kvalitetno življenje svih sudionika (djece i odraslih) na jednakoj razini.

4.5. Progresivni kurikulum – kurikulum odnosa

Progresivni kurikulum, u suštini, objedinjuje sve koncepte koji su prethodno navedeni i opisani. Naglasak je stavljen na iskustva djece i njihov kontinuirani razvoj pod indirektnom podrškom odgojitelja. Osim toga, poznat i kao kurikulum odnosa, ističe važnost zajedničkog rada i suradnje između odgojitelja i djece. Bitan element uspješnog odgojno-obrazovnog procesa je timski rad, gdje se zajedno planira, organizira i razmišlja. *Reggio Emilia* pristup dodatno naglašava važnost komunikacije, razmjene mišljenja i osjećaja jednakosti među svima koji sudjeluju u organizaciji rada u predškolskoj ustanovi. Prema Rankin (2008) u kontekstu razvoja Reggio kurikuluma, kolaboracija se ističe kao glavno operativno načelo koje podrazumijeva zajedničko vođenje odgojno-obrazovnog procesa. Bitno je uzeti u obzir potrebe i interese djece te staviti njihov razvoj i iskustva u prvi plan, što uključuje aktivno sudjelovanje djece u planiranju aktivnosti. Timski rad, podrška odgojitelja te suradnja i zajedničko učenje djece također su karakteristike kvalitetno organiziranog odgojno-obrazovnog procesa.

Prema *Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju*, predškolski odgoj se provodi prema *Državnom pedagoškom standardu za predškolski odgoj i obrazovanje*, koji usvaja Hrvatski sabor na preporuku Vlade Republike Hrvatske. U tom standardu se definiraju kriteriji za formiranje odgojnih skupina, organizaciju programa s obzirom na trajanje i svrhu, norme za broj odgojitelja, stručnih suradnika i ostalog osoblja u vrtićima, kao i kriteriji za financiranje programa u vrtićima. Nadalje, propisuju se i

materijalni i financijski uvjeti rada, te se određuje pristup predškolskom odgoju i obrazovanju djece s posebnim potrebama, darovite djece, kao i djece hrvatskih građana u inozemstvu i pripadnika nacionalnih manjina. Također, standard uređuje i organizaciju predškole. Predškolski dio odgoja i obrazovanja čini prvi segment formalnog i obveznog obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Prema *Pravilniku o sadržaju i trajanju programa predškole* (NN 107/14), sva djeca obvezna su prisustvovati predškoli godinu dana prije upisa u osnovnu školu. Uobičajeno, sva djeca, bez obzira jesu li već pohađala vrtić ili im je to prva godina, zajedno pohađaju predškolu unutar dječjeg vrtića. Stoga, kurikulum predškole je integriran u kurikulum vrtića te dijeli iste ciljeve i principe. Ovaj pristup osigurava jednakost među djecom prije polaska u osnovnu školu, omogućujući im da, pod jednakim uvjetima i u skupini, razvijaju osnovne kompetencije, izgrađuju samopouzdanje, uče poštivanju i uvažavanju drugih, razvijaju komunikacijske vještine i uče surađivati s drugom djecom.

5. KURIKULUM GRAĐANSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Građanski odgoj i obrazovanje predstavlja ključan segment suvremenog obrazovnog sustava, čija implementacija treba započeti što ranije, čak i u predškolskoj dobi. U predškolskim ustanovama postoje različiti pristupi i metode za provođenje ovog programa, omogućavajući djeci da se upoznaju s osnovnim konceptima građanskog angažmana i demokratskih vrijednosti. U školama diljem Republike Hrvatske, kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja integriran je kao obvezna međupredmetna tema, što znači da se implementira kroz sve nastavne predmete gdje se može povezati s relevantnim temama. Ovaj pristup omogućava sveobuhvatan pristup građanskom obrazovanju, gdje se njegovi principi i vrijednosti integriraju u širok spektar školskih aktivnosti. Uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja u hrvatski obrazovni sustav zahtijevalo je temeljitu pripremu i prilagodbu, s ciljem osiguranja da se njegovi ciljevi i sadržaji usklade s potrebama učenika i društva u cjelini.

U suvremenim europskim obrazovnim strategijama, građanski odgoj i obrazovanje dobio je istaknutu ulogu, što se odražava i u različitim odgojno-obrazovnim praksama diljem Europe. U nekim zemljama, ovaj program se uvodi kao zaseban predmet, dok se u drugima integrira kao obvezni sadržaj unutar postojećih predmeta ili kao tematski element koji prelazi granice pojedinih predmeta. Glavni cilj građanskog odgoja i obrazovanja jest razvijanje informiranih, angažiranih i odgovornih građana, kako ističe Diković (2013). U Republici Hrvatskoj, implementacija programa *Odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo*, usvojenog odlukom Vlade RH i primjenom *Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava*, označila je sustavno uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja u nacionalni obrazovni sustav. Iako nije obvezni nastavni predmet prema *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu* (MZOS, 2006), građanski odgoj i obrazovanje se provodi kroz integrirane odgojno-obrazovne sadržaje. *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje, kao i opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* iz 2011. godine, predviđao je provođenje ovog programa tijekom svih razina osnovnoškolskog obrazovanja. Iako je početno planirano da građanski odgoj i obrazovanje bude međupredmetna tema obvezna u svim nastavnim predmetima, konačno odlučivanje o integraciji ovog područja u

školski kurikulum prepušteno je autonomiji škola i učitelja, kao što ističe autorica Diković (2013).

Građanska kompetencija je jedno od ključnih područja u programu građanskog odgoja i obrazovanja, definirana kao skup vještina koje pojedincu omogućuju aktivno sudjelovanje u društvenom životu. Ovaj program naglašava važnost demokratskog sudjelovanja, poštivanje ljudskih prava, otvorenost za različite perspektive i sposobnost argumentiranog izražavanja stavova. Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja, prema Diković (2013), usmjerava se na razvoj građanske kompetencije kroz aktivnosti u tri različite zajednice: razrednoj, školskoj, i lokalnoj; nacionalnoj ili domovinskoj; te europskoj i međunarodnoj. Kako bi učenici postali učinkoviti građani u ovim zajednicama, kurikulum promiče razvoj funkcionalnih i strukturalnih aspekata građanske kompetencije. Funkcionalni aspekt obuhvaća znanje, vještine i vrijednosti potrebne za aktivno građanstvo, dok strukturalni aspekt omogućuje formiranje učenika kao političkih aktera, pripadnika društvenih i kulturnih zajednica te čimbenika održivog razvoja.

Važno je opisati da je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske pokrenulo inicijativu 2010. godine za izradu Nacrta kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja u školama. Cilj je bio osigurati sveobuhvatan odgoj i obrazovanje za sve učenike kako bi stekli potrebne vještine za uspješno sudjelovanje u društvenom životu. Ovaj napor imao je za svrhu osigurati da hrvatski učenici budu ravnopravni s vršnjacima iz drugih europskih zemalja te da budu spremni za suradnju i natjecanje na europskoj razini. U isto vrijeme, Nacionalni odbor za odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo, koji je počeo s radom krajem 2010., okupio je predstavnike vlade i civilnih organizacija kako bi podržao razvoj novog kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja (Rukavina-Kovačević, 2013).

5.1. Kurikulum GOO-a u školskoj godini 2012./2013.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske eksperimentalno je uveo građanski odgoj i obrazovanje u nekoliko osnovnih i srednjih škola. U sklopu tog projekta, Mreža mladih Hrvatske i IPA projekt proširili su implementaciju u još nekoliko škola na području posebne državne skrbi. Tijekom školske godine

2012./2013., kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja bio je u eksperimentalnoj fazi provedbe u osam osnovnih i pet srednjih škola. Kurikulum je obuhvaćao četiri razvojna odgojno-obrazovna ciklusa od 1. razreda osnovne škole do 2. razreda srednje škole, s dodatnim aktivnostima do 4. razreda srednje škole. Struktura kurikuluma uključivala je tri funkcionalne dimenzije i šest strukturnih dimenzija, s fokusom na učenika kao aktivnog i odgovornog građanina različitih zajednica. Kurikulum je provođen kroz različite cikluse, kombinirajući međupredmetne i izvannastavne aktivnosti te obvezne i izborne predmete kako bi se postigla sveobuhvatna priprema učenika za građanski angažman. Ukupno, za realizaciju planiranih sadržaja predviđeno je do 35 sati godišnje.

Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja temeljio se na sljedećim modulima (Rukavina Kovačević, 2013):

1. Osnove demokracije, koji obuhvaćaju koncepte vlasti, pravde, odgovornosti i privatnosti
2. Modul Zakon u razredu, fokusiran na promicanje kulture vladavine prava i demokracije
3. Projekt građanin, koji potiče razvoj poduzetničkih vještina
4. Učitelji i učenici, koji promiču razvoj socijalnih vještina i mirenje sukoba
5. Razvoj socijalne solidarnosti, humanih vrijednosti i istraživanja humanitarnog prava
6. Borba protiv koruptivnog ponašanja i korupcije
7. Prevencija trgovanja ljudima
8. Edukacija o zaštiti potrošača
9. Podrška razvoju volonterskog rada
10. Promicanje identiteta i interkulturalnosti
11. Unaprjeđenje ravnopravnosti spolova

5.2. Program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja građanskog odgoja i obrazovanja od I. do IV. Razreda osnovne škole iz 2014. godine

Program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja od I. do IV. razreda osnovne škole integrira građanski odgoj u postojeće predmete i izvanučioničke aktivnosti. Cilj je pripremiti učenike za aktivno sudjelovanje u demokratskoj zajednici, poučavajući ih o ulozi vlasti, pravima i odgovornostima građana. Ovaj program osposobljava učenike za razumijevanje i primjenu demokratskih vrednota poput slobode, jednakosti, ravnopravnosti i socijalne pravde. Građanskim odgojem učenici stječu znanje o pravima, odgovornostima i mogućnostima djelovanja u zajednici, razvijaju vještine rješavanja problema i jačaju motivaciju za primjenu stečenog znanja. Nastavni plan i program definira očekivana postignuća i načine njihovog postizanja, stvarajući okvir za razvoj građanske kompetencije. Ključna je suradnja svih djelatnika u obrazovanju kako bi škola postala mjesto poučavanja i življenja demokracije. Međupredmetni pristup u provedbi Građanskog odgoja temelji se na načelima racionalizacije, integracije i korelacije. Ovaj pristup potiče upotrebu interaktivnih metoda, povezivanje učenja u različitim područjima te razvoj cjelovite osobe učenika. Cilj je osposobiti učenike za cjeloživotno učenje, samopouzdanje i planiranje daljnjeg razvoja.

Građanski odgoj i obrazovanje se uvodi obvezno međupredmetno kako bi se postigla građanska kompetencija učenika. Svi predmeti su povezani s pravima i odgovornostima građana. Na primjer, satovi razrednika uključuju demokratsko donošenje pravila, komunikacijske vještine i nenasilno rješavanje sukoba. Povijest i Geografija obrađuju društvena uređenja, ratove i održivi razvoj. Hrvatski jezik i strani jezici tematiziraju identitet, nepravdu i diskriminaciju. Slične poveznice postoje i u Likovnoj kulturi, Glazbenoj kulturi, Tjelesnoj kulturi, Vjeronauku, Prirodi, Biologiji, Kemiji, Fizici, Matematici i Informatiki. Stručni suradnici poput pedagoga, psihologa, defektologa, socijalnih radnika i knjižničara također imaju ključnu ulogu. Oni potiču usvajanje vrijednosti i stajališta te surađuju u unaprjeđenju rada škole i uvođenju novih metoda. Školska knjižnica je informacijsko središte koje potiče informacijsku pismenost i čitanje, te poučava učenike samostalnom istraživačkom radu i kritičkom mišljenju.

Metode za ostvarivanje ishoda Građanskog odgoja temelje se na iskustvu učenika, potiču sudjelovanje u zajedničkim aktivnostima, suradnju i kritičko promišljanje.

Nastava mora biti usmjerena na učenike kao članove zajednice, koristeći metode zajedničkog istraživanja, simuliranja rada vlasti, igranja uloga, rasprava i debata. Učenici rade u različitim grupama i kontekstima, koristeći različite medije i izvore učenja. Izlazak u zajednicu omogućava primjenu stečenog znanja u stvarnom kontekstu, identificiranje društvenih problema, analizu podataka i predlaganje rješenja, što vodi ka aktivnom i odgovornom građanstvu.

Kompetencije koje učitelji trebaju razvijati kako bi uspješno poučavali Građanski odgoj i obrazovanje obuhvaćaju pet stručnih područja: opće profesionalno znanje i vještine (pedagoško, razvojno-psihološko, sociološko, normativno-pravno), strukovno znanje i vještine u području Građanskog odgoja, procese učenja i poučavanja usmjerene na razvoj aktivnoga i odgovornoga građanstva, metode učenja i poučavanja Građanskog odgoja, te metode vrednovanja i samovrednovanja. Stručno usavršavanje učitelja organizirat će se prema programu Agencije za odgoj i obrazovanje, kako bi stekli potrebne kompetencije za provedbu Građanskog odgoja. Učitelji se također potiču na individualno usavršavanje kroz proučavanje literature i razmjenu pozitivnih iskustava.

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja prati uspješnost razvoja ishoda Građanskog odgoja na uzorku od 30 osnovnih škola, dok savjetnici Agencije za odgoj i obrazovanje prate planiranje, programiranje i korištenje interaktivnih metoda poučavanja. Učitelji prate postignuća učenika upisivanjem u rubriku imenika "Građanski odgoj i obrazovanje", bilježeći aktivnosti i zapažanja koja su učeniku i roditelju razumljiva. Razredna mapa za Građanski odgoj i obrazovanje uključuje izvedbene pripreme i materijale za planirane aktivnosti, dok učenici vode mapu osobnog razvoja, bilježeći sudjelovanja u projektima, osobna zapažanja, postignuća i planove daljnjeg razvoja.

5.3. Kurikulum za međupredmetnu temu GOO iz 2019. godine

Dokument "Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj" iz 2019. godine predstavlja službeni akt kojim se uvodi novi kurikulum za građanski odgoj i obrazovanje. Ciljevi učenja i poučavanja, kako navodi Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO), usmjereni su na razvoj građanske kompetencije kod učenika,

omogućujući im da postanu informirani, aktivni i odgovorni članovi društvene zajednice. Kurikulum također obuhvaća usvajanje znanja o ljudskim pravima, političkim konceptima i karakteristikama demokratskog društva te promicanje vrijednosti kao što su ljudsko dostojanstvo, sloboda, ravnopravnost i solidarnost. Potiče se razvoj kritičkog mišljenja i komunikacijskih vještina te zagovaranje temeljnih vrijednosti propisanih Ustavom.

Struktura kurikuluma obuhvaća nekoliko domena. U području ljudskih prava, ciljevi uključuju usvajanje znanja, razvoj vještina i oblikovanje stavova o dječjim i ljudskim pravima. Područje demokracije potiče učenike na uključivanje u procese donošenja pravila koja promiču jednakost i poštovanje različitosti te ih upoznaje s osnovnim demokratskim i političkim konceptima. Područje društvene zajednice potiče aktivno sudjelovanje u zajednici, usvajanje znanja i vještina te oblikovanje stavova o važnosti suradnje i participacije u društvu.

U poučavanju građanskog odgoja naglasak je na metodama koje se temelje na iskustvenom učenju, uključujući simulacije situacija, igru uloga i dramsko-pedagoške tehnike. Kroz kritičku analizu medijskih sadržaja učenici se uključuju u društveni život zajednice. Integracija građanskog odgoja s drugim nastavnim područjima potiče socijalnu interakciju među učenicima. Uloga učitelja je ključna, pri čemu je važno da prihvaća različitosti učenika, uspješno komunicira s drugim učiteljima i roditeljima, te se kontinuirano stručno usavršava.

Materijali i izvori korišteni u provođenju kurikuluma uključuju udžbenike, priručnike, enciklopedije, književna i znanstvena djela te elektroničke izvore. Iskustveno učenje kao ključna komponenta poučavanja podrazumijeva posjete različitim institucijama i organizacijama, što zahtijeva pažljivo planiranje i pripremu.

Vremenski raspored za učenje i poučavanje strukturiran je u ciklusima, omogućujući integraciju obrazovnih aktivnosti unutar i izvan škole. Prva dva obrazovna ciklusa usmjerena su na razvijanje pripadnosti razrednoj i školskoj zajednici te na upoznavanje dječjih i ljudskih prava. Treći, četvrti i peti ciklus fokusirani su na praktičnu primjenu stečenih znanja i vještina, promicanje ljudskih prava te odgovorno ponašanje za dobrobit zajednice.

Grupiranje učenika u programima građanskog odgoja promiče međusobnu suradnju, stvarajući demokratsko okruženje koje potiče prihvaćanje, toleranciju i solidarnost.

Vrednovanje u međupredmetnoj temi predstavlja kontinuirani proces, čija je glavna svrha poticanje napretka učenika i održavanje motivacije za učenje. Kompetencije učenika procjenjuju se kroz povezivanje s drugim nastavnim predmetima i primjenu stečenih znanja, vještina i stavova u stvarnim situacijama iz svakodnevnog života.

6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

6.1. Cilj istraživanja

Cilj provedenog istraživanja bio je ispitati samoprocjenu odgojitelja i odgojiteljica o kompetencijama za provođenje građanskog odgoja i obrazovanja.

6.2. Zadaci istraživanja

Iz postavljenog cilja istraživanja proizašli su sljedeći zadaci istraživanja:

1. identificirati ključne kompetencije odgojitelja potrebne za uspješno vođenje građanskog odgoja i obrazovanja u predškolskoj ustanovi
2. istražiti postojeću praksu i iskustava odgojitelja u radu s djecom u promicanju demokratskih vrijednosti, svijesti o ljudskim pravima i aktivnom građanstvu
3. analizirati rezultate istraživanja radi formuliranja preporuka i smjernica za daljnji razvoj programa obuke i podrške odgojiteljima u području građanskog odgoja i obrazovanja.

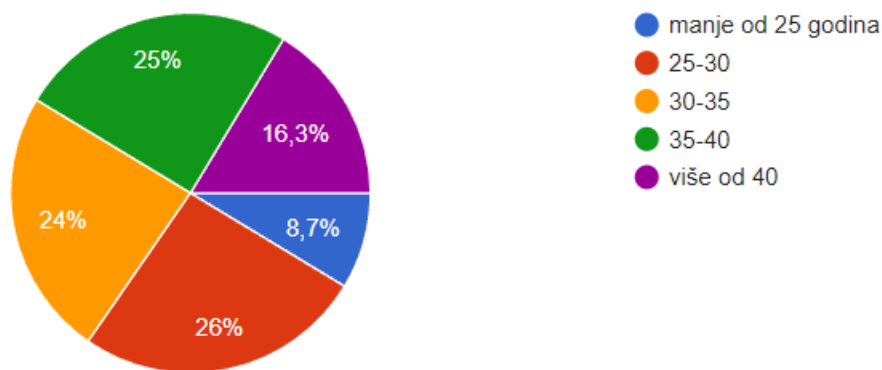
6.3. Uzorak istraživanja

Sudionike istraživanja činili su odgojitelji predškolske djece na području središnje Istre, odnosno odgojitelji sljedećih vrtića: DV „Olga Ban“ Pazin, DV „Kockica“; Kršan, DV „Lišnjak“ Pićan, DV „Rapčići“ Žminj, sveukupno njih 104 odgojitelja (N = 104). Demografski podaci pokazuju da je najveći broj ispitanika (većina) u dobnoj skupini između 30 i 35 godina. Manji, ali značajan dio ispitanika čine mladi odgojitelji, mlađi od 25 godina, što ukazuje na prisutnost mlađe generacije u odgojiteljskom kadru. S obzirom na obrazovne karakteristike sudionika, većina odgojitelja završila je preddiplomski studij predškolskog odgoja u Puli. Ovi podaci ukazuju na visoku koncentraciju obrazovnog usmjerenja u Puli, što može sugerirati značajan utjecaj ovog obrazovnog centra na odgojiteljski kadar u regiji. Prosječan radni staž ispitanica je 16 godina.

Ovi podaci pružaju vrijedan uvid u demografske i obrazovne karakteristike odgojiteljica koje su sudjelovale u istraživanju, te mogu poslužiti kao osnova za

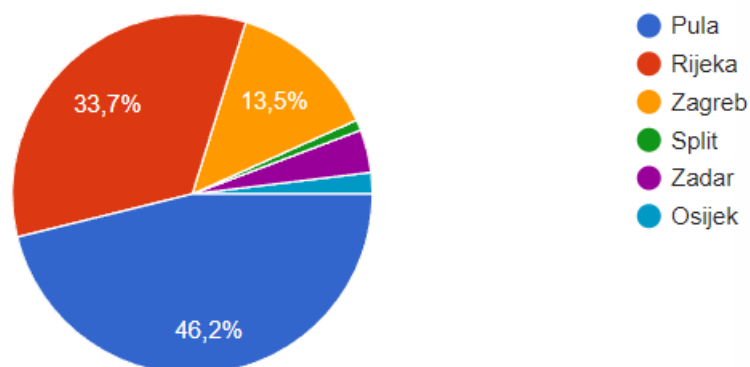
daljnju analizu i interpretaciju rezultata. Termini korišteni u ovom istraživanju, koji se odnose na rodnu dimenziju, neovisno o tome jesu li upotrijebljeni u muškom ili ženskom rodu, podjednako obuhvaćaju sve rodove. Tijekom provedbe istraživanja u potpunosti je poštivan etički kodeks.

Prema dobivenim podacima o godinama života odgojiteljica (Grafikon 2), može se zaključiti da je veći dio ispitanika u dobi od 30 do 40 godina, pri čemu 24% ispitanika ima između 30 i 35 godina, dok 25% ispitanika ima između 35 i 40 godina. Također, zapažamo manji udio mladih odgojitelja/odgojiteljica s manje od 25 godina, što iznosi 8,7%, dok 16,3% ispitanika pripada starijoj dobnoj skupini, s više od 40 godina. Ovi podaci ukazuju na raznolikost dobne strukture među ispitanicima, što može utjecati na različite perspektive i iskustva u provođenju građanskog odgoja i obrazovanja.

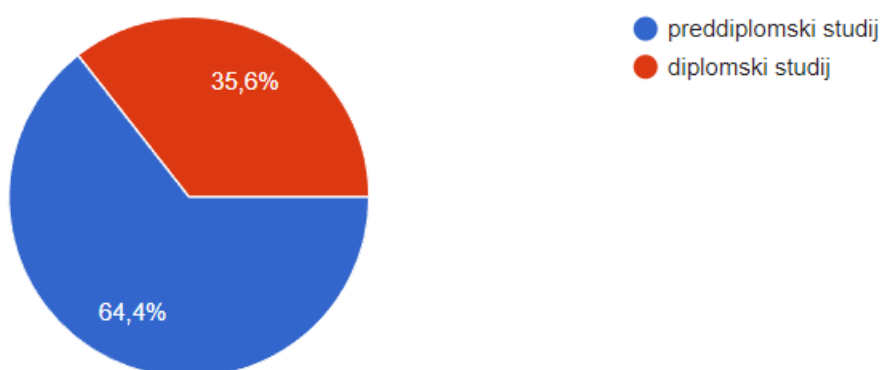
Grafički prikaz 1. Godine života ispitanika

Na temelju rezultata istraživanja o mjestu završetka studija odgojiteljica (Grafikon 3) može se zaključiti da je većina ispitanika (46,2%) završila studij u Puli, dok je značajan udio (33,7%) studirao u Rijeci. Manji postotci ispitanika završili su studij u Zagrebu (13,5%), Zadru (3,88%), Osijeku (1,9%) i Splitu (1%). Ta raznolikost može doprinijeti različitim perspektivama i iskustvima u provođenju građanskog odgoja i obrazovanja, ovisno o regionalnom kontekstu i pristupu obrazovanju.

Grafički prikaz 2. Mjesto završetka studija

Četvrto pitanje je razina završenog studija (preddiplomski studij ili diplomski studij). Na temelju rezultata istraživanja, može se zaključiti da je većina ispitanika (64,4%) završila preddiplomski studij predškolskog odgoja, dok je manji postotak ispitanika (35,6%) završio diplomski studij. Ovi rezultati ukazuju na važnost kontinuiranog prilagođavanja obrazovnih programa i strategija usavršavanja kako bi se osigurala adekvatna podrška odgojiteljima/odgojiteljicama u provođenju građanskog odgoja i obrazovanja u predškolskim ustanovama. Također, naglašava se potreba za raznolikim pristupima obrazovanju, uzimajući u obzir različite razine studija i akademske pozadine odgojitelja/odgojiteljica.

Grafički prikaz 3. Razina završenog studija ispitanika

Na temelju podataka iz tablice o godinama rada odgojiteljica, možemo izvući sljedeće zaključke – Većina odgojitelja/odgojiteljica ima radni staž između 5 i 30 godina, s prosječnom vrijednosti od oko 16 godina. Mladi odgojitelji/odgojiteljice, s manje od 5 godina radnog staža, predstavljaju manji udio u uzorku, iako su rijetki, postoje i oni s dugim radnim stažem od preko 30 godina, što ukazuje na kontinuitet u radu odgojitelja/odgojiteljica u predškolskim ustanovama. Stoga možemo zaključiti kako distribucija godina rada nije ravnomjerna, već se većina nalazi u rasponu od 10 do 30 godina.

6.4. Instrument i postupak istraživanja

Istraživački dio ovog rada temelji se na dobivenim rezultatima samoprocjene odgojitelja/odgojiteljica o kompetencijama za provođenje građanskog odgoja i obrazovanja. Podaci su se prikupljali putem obrasca Google Forms te je poveznica podijeljena putem Viber grupa odgojitelja, platformom Dinamikom i privatnih poruka u periodu od siječnja do travnja 2024. godine. Upitnik se sastoji od 13 pitanja, otvorenog i zatvorenog tipa, od kojih su pet pitanja opći podaci (spol, dob, mjesto studiranja, razina završenog studija i radni staž), četiri pitanja zavisnih varijabli (upoznatost s GOO, usavršavanje o GOO-u, znanje o GOO-u i vještine i kompetencije iz GOO-a te zadnja dva pitanja bile su pitanja skale Likvertovog tipa („izrazito malo“ do „izrazito mnogo“) i dvije tvrdnje s ponuđenim odgovorima da i ne. U uvodnom dijelu ankete napisane su jasne upute o načinu ispunjavanja anketnog upitnika. Također navedeno je kako je anketa anonimna te se koristi isključivo u svrhu pisanja ovog diplomskog rada, te je dobiveno odobrenje Etičkog povjerenstva koje čine prof. dr. sc. Iva Blažević, izv. prof. dr.sc. Ksenija Černe i doc.dr.sc. Marlena Plavšić za provođenje istraživanja.

6.5. Rezultati i rasprava

6.5.1. Ključne kompetencije odgojitelja potrebne za provođenje Građanskog odgoja i obrazovanja

Istraživanje o Građanskom odgoju i obrazovanju (GOO) među odgojiteljima otkriva različite pristupe obrazovanju o GOO-u te razinu upoznatosti s novim kurikulumom. Većina odgojitelja (68,3%) stekla je znanje o GOO-u kroz druge kolegije, dok je manji postotak (31,7%) imao priliku pohađati posebne kolegije. Ovo sugerira raznolikost u načinima na koje odgojitelji stječu znanje o GOO-u, od općeg integriranja u druge kolegije do specijaliziranih kurikuluma.

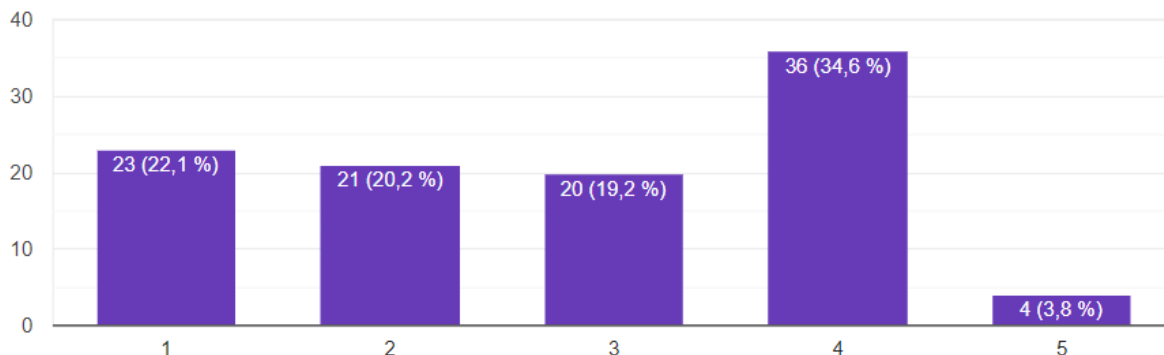
Sudjelovanje na stručnim vijećima o GOO-u bilo je rijetko, s 87,5% odgojitelja koji uopće nisu sudjelovali. To implicira nedostatak fokusa na GOO unutar stručnih vijeća, što može utjecati na razinu informiranosti i rasprave o ovoj temi među odgojiteljima. Međutim, bilo je određenog sudjelovanja preko institucija poput AZZO-a, što sugerira da postoje vanjski resursi koji podržavaju ovu inicijativu.

Upoznatost s novim kurikulumom GOO-a varira među odgojiteljima, pri čemu je 51,9% upoznato s njim, dok 48,1% nije. Ovi podaci ukazuju na potrebu za većim naporima u edukaciji odgojitelja o novom kurikulumu, aktualnim promjenama u području obrazovanja. Važno je osigurati da odgojitelji budu informirani i osposobljeni za implementaciju novih kurikuluma u praksi kako bi se osigurala kvaliteta obrazovanja.

Kontinuirano obrazovanje odgojitelja i pravilna integracija GOO-a u obrazovne strukture ključni su za uspješnu provedbu programa. Potrebno je poticati raspravu i suradnju putem stručnih vijeća kako bi se unaprijedila kvaliteta obrazovanja iz ovog područja. Sveobuhvatni pristup obrazovanju o GOO-u, koji uključuje formalno obrazovanje, stručna vijeća i podršku organizacija, ključan je za osnaživanje odgojitelja i osiguranje kvalitetnog provođenja programa GOO-a u predškolskim ustanovama.

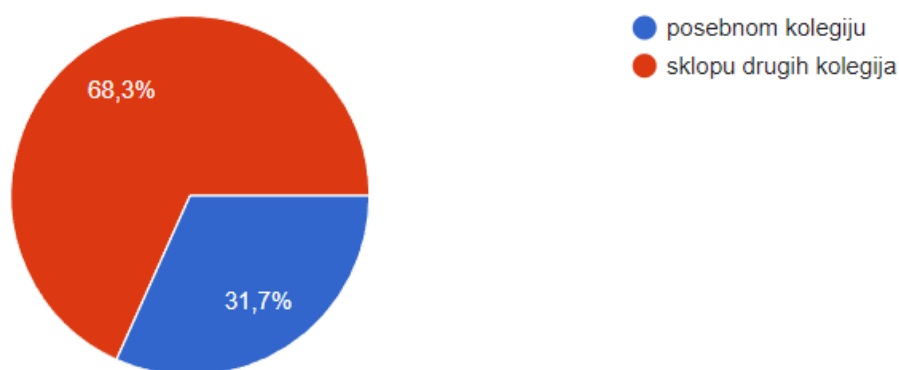
Na temelju rezultata istraživanja o učenju GOO-a u školi ili na fakultetu (Grafički prikaz 4), većina ispitanika (oko 38,4%) smatra da su stekli značajno znanje o GOO-u tijekom obrazovanja, No, oko 39,3% ispitanika osjeća da je njihovo obrazovanje o GOO-u bilo ograničeno, budući da smatraju da su naučili malo ili gotovo ništa

(22,1% izrazito malo, 20,2% malo, 19,2% niti malo niti mnogo). S obzirom na ove rezultate, važno je daljnje obrazovanje i usavršavanje odgojitelja/odgojiteljica kako bi se osigurala kvalitetna provedba GOO-a u predškolskim ustanovama.

Grafički prikaz 4. Mjera učenja u školi ili na fakultetu o GOO-u

Na pitanje o načinu obrazovanja o GOO-u (grafički prikaz 5) većina ispitanih odgojitelja/odgojiteljica (68,3%) učila je o GOO-u u sklopu drugih kolegija, dok je manji postotak (31,7%) imao priliku izučavati ovu temu u okviru posebnog kolegija. Ovi rezultati ukazuju na raznolikost pristupa obrazovanju o GOO-u među odgojiteljima/odgojiteljicama. Integracija sadržaja o GOO-u u druge kolegije može pružiti širi kontekst i povezanost s drugim područjima odgoja i obrazovanja, dok posebni kolegiji omogućuju detaljnije i specijaliziranije proučavanje ove teme.

Grafički prikaz 5. Način obrazovanja o GOO (posebni kolegij ili sklop drugih kolegija)

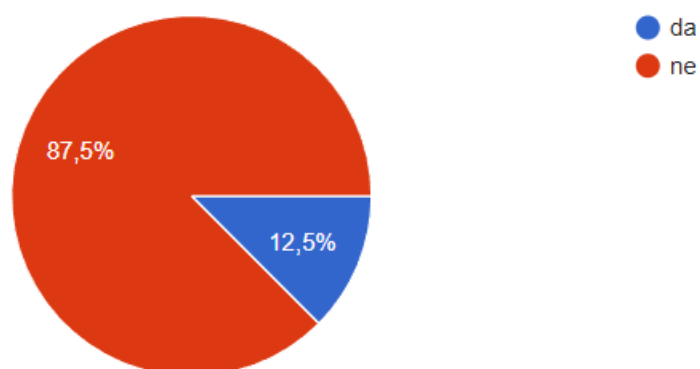
Na pitanje o tome u kojim su kolegijima odgojiteljice učile o GOO odgovorilo je samo 56 ispitanika a rezultati su prikazani u Tablici 1. Odgovori su raznoliki, pokazujući

integraciju Građanskog odgoja i obrazovanja u različite aspekte odgoja i obrazovanja, što ukazuje na potrebu za multidisciplinarnim pristupom ovoj temi.

Tablica 1. Kolegiji u kojima se učilo o GOO-u

KOLEGIJ	RANG	POSTOTAK
Ostalo	27	57,45%
Građanski odgoj i obrazovanje	10	21,28%
Pedagogija	6	12,77%
Kurikulum	4	8,51%
Sociologija	3	6,38%

Rezultati na pitanje jesu li odgojiteljica na nekom stručnom vijeću slušale o GOO, pokazuju da većina sudionika (87,5%) nije imala iskustvo slušanja o Građanskom odgoju i obrazovanju na stručnim vijećima. Ovo sugerira nedostatak fokusa ili rasprave o ovoj temi unutar stručnih vijeća. Nedostatak prisutnosti ovog predmeta na stručnim sastancima može ukazivati na potrebu za jačim uključivanjem teme Građanskog odgoja i obrazovanja u profesionalne diskusije i razmjenu iskustava među odgojiteljima. Istovremeno, mali postotak sudionika (12,5%) koji su imali iskustvo s ovom temom na stručnim vijećima sugerira da postoji određena razina svijesti ili aktivnosti vezanih uz Građanski odgoj i obrazovanje u nekim školskim okruženjima, iako u manjoj mjeri.

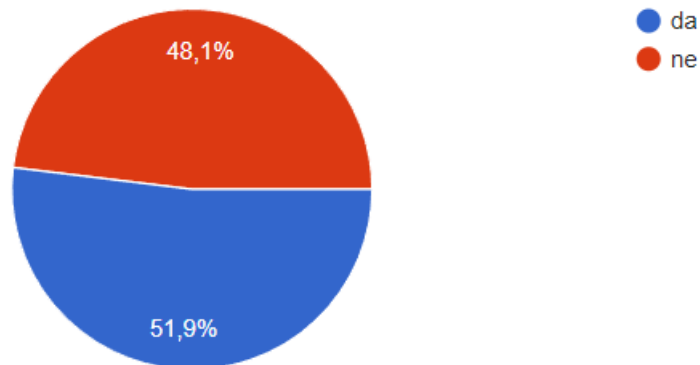
Grafički prikaz 6. Sudjelovanje ispitanika na stručnom vijeću o GOO-u

Na pitanje na kojim su stručnim vijećima slušali o građanskom odgoju odgovorio je samo 31 ispitanik. Rezultati su prikazani u Tablica 2.

Tablica 2. Mjesta na kojima su se odgojiteljice stručno usavršavale iz područja GOO-a

Način sudjelovanja	Rang	Postotak (%)
Ne sjećam se ime stručnog vijeća	15	27,0%
Edukacije organizirane od strane Agencije za odgoj i obrazovanje	10	18,00%
Agencija za odgoj i obrazovanje – stručno-razvojni centar DV Botinec u Zagrebu	3	5,4%
Sudjelovanje na smotrama projekata iz Građanskog odgoja i obrazovanja	2	3,6%
Sudjelovanje UFRI predavanjima prije godine	3-4 1	1,8%

Na pitanje jesu li ispitanici upoznati s novim kurikulumom GOO, rezultati istraživanja pokazuju da je više od polovine ispitanika (51,9%) upoznato s novim kurikulumom Građanskog odgoja i obrazovanja. To ukazuje na određenu razinu svijesti i informiranosti odgojitelja o aktualnim promjenama i inicijativama u području odgoja i obrazovanja. S druge strane, 48,1% ispitanika izjavilo je da nisu upoznati s novim kurikulumom. Ovaj podatak sugerira potrebu za većim naporima u širenju informacija i edukaciji odgojitelja kako bi se osiguralo sveobuhvatno razumijevanje i primjena novih kurikuluma u praksi.

Grafički prikaz 7. Poznavanje novog kurikulumuma GOO-a

6.5.2 Praksa i iskustva odgojitelja u radu s djecom u promicanju demokratske vrijednosti

Istraživanje o praksi i iskustvima odgojitelja u radu s djecom u promicanju demokratskih vrijednosti otkriva zanimljive podatke. Većina sudionika (54%) vjeruje da Građanski odgoj i obrazovanje (GOO) potiče djecu na usvajanje znanja i vještina za aktivno građanstvo, uključujući svijest o građanskim pravima i dužnostima (55,8%). Također, ističe se važnost uvođenja GOO-a za stabilnost društva (47,1%) te potreba za poznavanjem vlastitih prava radi aktivnog sudjelovanja u društvenim procesima (51%).

Analiza prakse odgojitelja pokazuje podršku raznolikim aktivnostima koje potiču demokratske vrijednosti kod djece. Većina ispitanika podržava samostalnost djece u izboru partnera (45%) i prostora (44%). Iako postoji varijabilnost u stavovima o provođenju izbora za vođu grupe i glasovanja o aktivnostima, većina podupire te prakse. Također, istaknuta je važnost poticanja međusobne suradnje (64%) te preuzimanja odgovornosti za vlastite izbore (61%). Potpora također ide u smjeru poticanja kritičkog razmišljanja i iznošenja stavova (56%). Ovi rezultati naglašavaju važnost raznovrsnih pedagoških praksi u promicanju demokratskih vrijednosti među djecom te potrebu za daljnjim razvojem programa Građanskog odgoja i obrazovanja.

U dvanaestom pitanju „Procijenite u kojoj mjeri poznajete ove tvrdnje o Građanskom odgoju i obrazovanju“ sastoji se od šest tvrdnji.

GOO potiče djecu na usvajanje znanja i vještina koje će im pomoći da postanu aktivni i odgovorni građani (poznaju i poštuju ljudska prava, prihvaćaju odgovornosti i različitosti, te sudjeluju u životu zajednice i društva kojem pripadaju).

Prema rezultatima istraživanja, nitko od ispitanika ne smatra da GOO izrazito malo potiče djecu na usvajanje znanja i vještina potrebnih za aktivno i odgovorno građanstvo. Samo 2% ispitanika smatra da to radi u manjoj mjeri, dok 15% smatra da GOO to radi osrednje, odnosno niti malo niti puno. Nadalje, veća većina, njih 54%, vjeruje da GOO potiče djecu na usvajanje znanja i vještina u većoj mjeri. Izrazito mnogo, njih 33%, smatra da GOO ima izuzetno značajan utjecaj na poticanje djece da postanu aktivni i odgovorni građani.

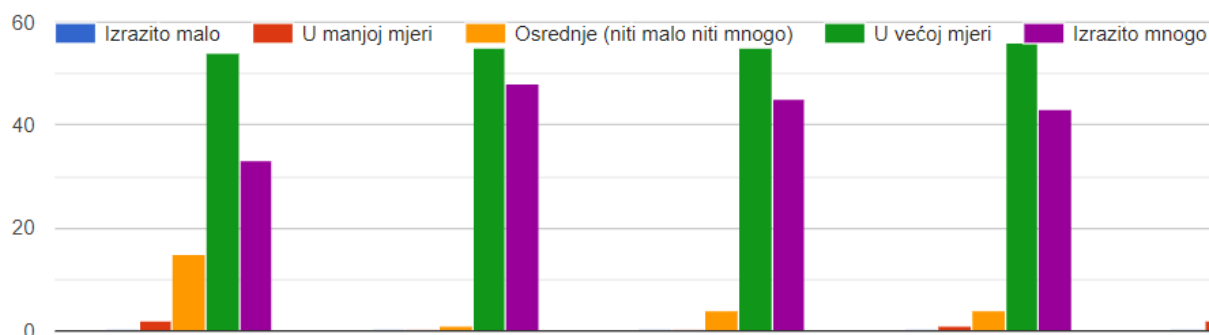
Mišljenje odgojiteljica na pitanja da Svaki građanin ima svoja građanska prava i dužnosti, pokazuje da većina ispitanika, njih 55%, vjeruje da Građanski odgoj i obrazovanje potiče svakog građanina da prepozna i razumije svoja građanska prava i dužnosti u većoj mjeri. Također, 48% ispitanika izrazilo je uvjerenje da GOO ima izuzetno značajan utjecaj na osvještavanje građanskih prava i dužnosti, što ukazuje na visoku svijest o ovom aspektu građanskog odgoja i obrazovanja. Dok njih samo 0,8% osrednje.

Rezultati odgojiteljica na tvrdnju Da bi bili odgovorni građani nekoga društva, trebaju se poštovati ljudska prava i izvršavati dužnosti koje je država zaštitila zakonima i ostalim normama, ukazuju da manji postotak ispitanika, 4 (7.6%), smatra da Građanski odgoj i obrazovanje potiče poštovanje ljudskih prava i izvršavanje građanskih dužnosti u osrednjoj mjeri. S druge strane, većina ispitanika, njih 55 (55.8%), vjeruje da Građanski odgoj i obrazovanje u većoj mjeri potiče poštovanje ljudskih prava i izvršavanje građanskih dužnosti kako bi pojedinci postali odgovorni građani društva. Dodatno, 45 ispitanika (45.7%) izrazito vjeruje u značajnu ulogu GOO-a u promicanju poštovanja ljudskih prava i izvršavanja dužnosti, što upućuje na visoku svijest i važnost ovih tema u odgoju i obrazovanju.

Odgoj i obrazovanje treba počivati na odgoju i obrazovanju za ljudska prava i građanstvo kako bi sva djeca imala jednaka prava, razumijevanje jedni prema drugima, te jednako pravo na učenje i razvoj u cijelosti.

Rezultati istraživanja pokazuju da samo 1% ispitanika smatra da Građanski odgoj i obrazovanje zapravo malo doprinosi odgoju i obrazovanju za ljudska prava i

građanstvo. Dodatno, 3.6% ispitanika smatra da to čini u osrednjoj mjeri. Velika većina, njih 55%, vjeruje da GOO u većoj mjeri promiče odgoj i obrazovanje za ljudska prava i građanstvo, što ukazuje na široku svijest o potrebi za jednakim pravima, razumijevanjem i pristupom obrazovanju. Nadalje, 40.4% ispitanika izražava uvjerenje da GOO izrazito mnogo doprinosi odgoju i obrazovanju za ljudska prava i građanstvo, što sugerira visok stupanj percipirane važnosti ovih tema u kontekstu obrazovnog procesa.

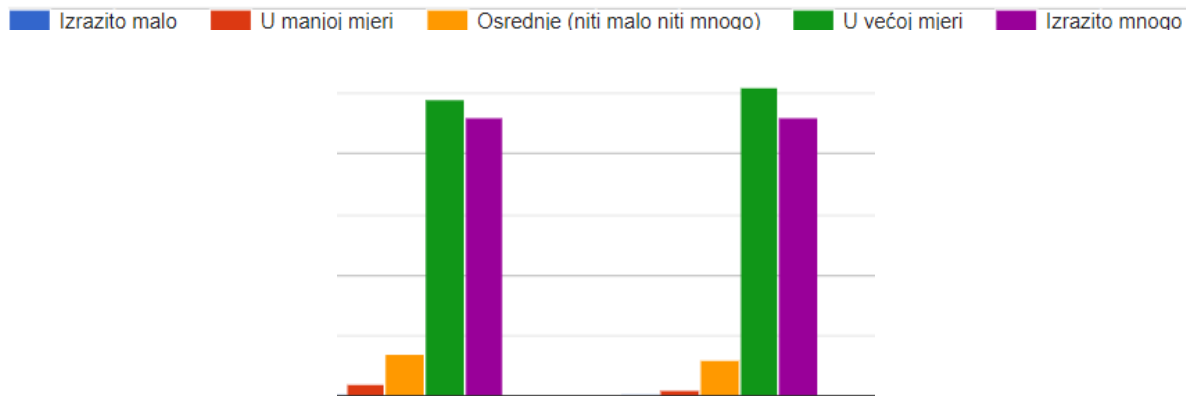

Grafički prikaz 8. Poznavanje tvrdnji o GOO

Na tvrdnju Odgoj i obrazovanje je temelj stabilnoga i uređenoga društva, pa je uvođenje građanskoga odgoja i obrazovanja važna stavka u njemu, izračunati postoci odgovora pokazuju da 2.9% ispitanika smatra da je uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja u manjoj mjeri važno za temelj stabilnog i uređenog društva. Nadalje, 6.7% ispitanika ocjenjuje važnost ovog uvođenja kao osrednju. Veća većina, odnosno 47.1% ispitanika, vjeruje da je uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja u većoj mjeri važno za temelj stabilnog i uređenog društva, dok 43.3% ispitanika izražava uvjerenje da je izrazito mnogo važno. Ovi rezultati naglašavaju percepciju važnosti građanskog odgoja i obrazovanja u formiranju temelja društva te ukazuju na potrebu za integracijom ovih principa u obrazovni sustav radi postizanja stabilnosti i uređenosti zajednice.

Rezultati odgojiteljica na tvrdnju Odgovoran i aktivan građanin poznaje svoja prava i zna se njima koristiti, te poznaje prava drugih pojedinaca u njegovoj okolini, pokazuju da većina ispitanika, točnije 46%, smatra da je poznavanje vlastitih prava i sposobnost njihovog korištenja izrazito važno za odgovornost i aktivnost građana. Nadalje, 51% ispitanika ocjenjuje tu važnost kao u većoj mjeri. Manji broj ispitanika, 6%, smatra da je ta važnost osrednja, dok samo 1% ispitanika ocjenjuje da je ta

važnost u manjoj mjeri. Ovi rezultati naglašavaju percepciju važnosti poznavanja prava i sposobnosti njihovog korištenja za razvoj odgovornosti i aktivnosti građana. Poznavanje vlastitih prava omogućuje građanima da se aktivno uključe u društvene procese i promiču ostvarenje svojih interesa, dok istovremeno poštivanje prava drugih doprinosi harmoniji i solidarnosti unutar zajednice.

Grafički prikaz 9. Poznavanje tvrdnji o GOO

Na pitanje koje glasi „Procijenite u kojoj mjeri provodite svoje kompetencije u radu s djecom?“ koje se sastoji od još sedam tvrdnji.

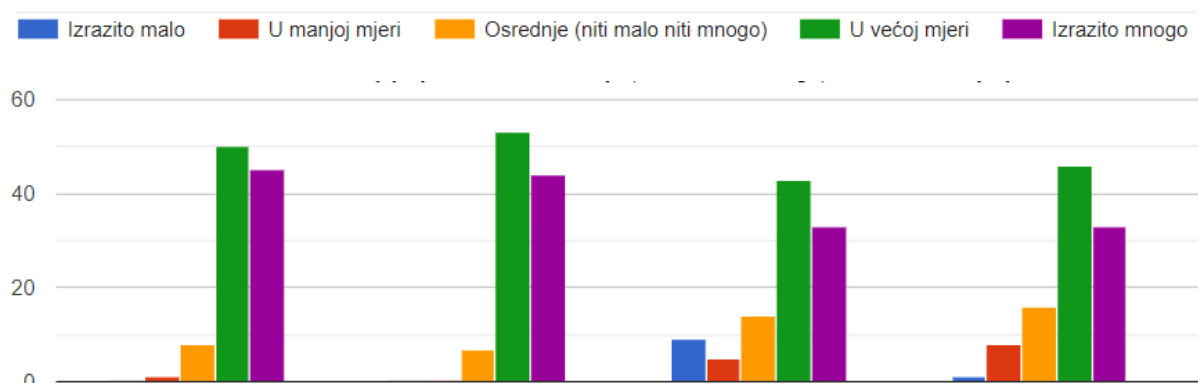
Na tvrdnju Potičem djecu na samostalno odlučivanje u izboru partnera, rezultati pokazuju da većina ispitanika, njih 45%, izražava izrazito visoku razinu poticanja djece na samostalno odlučivanje u izboru partnera. Nadalje, 50% ispitanika ocjenjuje tu razinu poticanja kao u većoj mjeri. Manji broj ispitanika, 8%, smatra da je ta razina poticanja osrednja, dok samo 1% ispitanika ocjenjuje da je ta razina poticanja u manjoj mjeri. Ovi rezultati sugeriraju da većina ispitanika podržava ideju poticanja djece na samostalnost i autonomiju u donošenju osobnih odluka. To može ukazivati na promicanje vrijednosti poput samostalnosti, slobode izbora i osobne odgovornosti među djecom, što može biti važno za njihov emocionalni i društveni razvoj.

Rezultati istraživanja na tvrdnju Potičem djecu na samostalno odlučivanje u izboru prostora, pokazuju da većina ispitanika (44%) izrazito podržava poticanje djece na samostalno odlučivanje u izboru prostora. To ukazuje na visok stupanj vjerovanja u važnost autonomije djece u procesu odlučivanja, što može rezultirati razvojem njihove samostalnosti, kreativnosti i odgovornosti. Nadalje, 53% ispitanika ocjenjuje

tu razinu poticanja kao visoku, sugerirajući da je podrška takvim praksama široko prihvaćena. Iako manji broj ispitanika (7%) smatra da je ta razina podrške osrednja, većinski stav govori u prilog promicanju dječje autonomije u izboru prostora, što može imati pozitivne dugoročne učinke na dječji razvoj i dobrobit.

Rezultati odgovora odgojiteljica na tvrdnju *Provodim s djecom izbore za vođu grupe (dijete dana)*, 33% ispitanika izrazilo je izrazitu podršku ovoj praksi, dok je istovremeno 43% ispitanika ocijenilo tu podršku kao veću, a 14% ocijenilo je podršku kao osrednju. Manji broj ispitanika (5%) smatra da je podrška izborima za vođu grupe prisutna u manjoj mjeri, dok je 9% izrazilo uvjerenje da je ta podrška izrazito mala. Ovi rezultati sugeriraju varijaciju u stavovima odgojitelja o primjeni ove prakse, odnosno postoji širok spektar mišljenja o tome koliko je ova aktivnost korisna ili primjerena za određeno dječje skupine.

Rezultati istraživanja na tvrdnju *Provodim s djecom glasovanje o aktivnostima kojima će se baviti*, pokazuju varijabilnost stavova odgojitelja u vezi s provođenjem glasovanja o aktivnostima s djecom. Dok 33% ispitanika izražava izrazitu potporu ovoj praksi, 46% ocjenjuje tu podršku kao veću. Dodatnih 16% smatra da je podrška osrednja, dok manji broj ispitanika (8%) vidi ovu podršku u manjoj mjeri. Samo 1% ispitanika smatra da je podrška izuzetno mala.

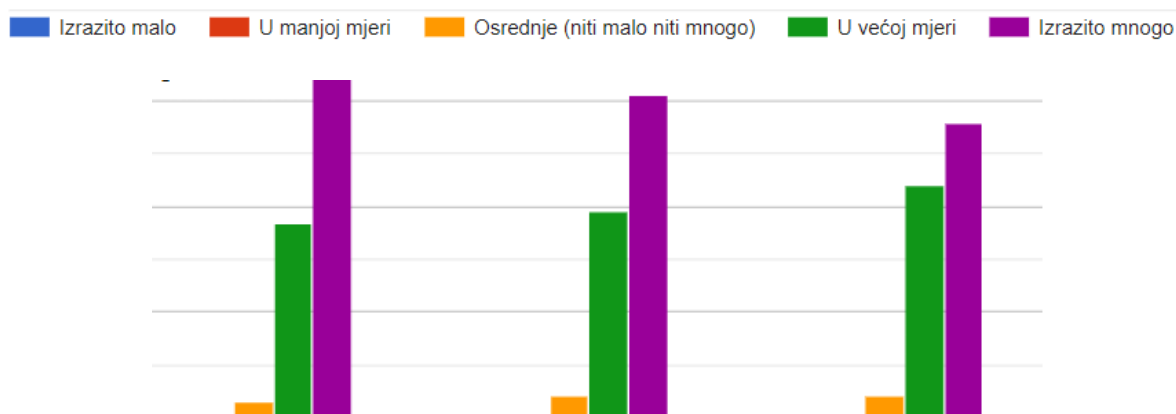
Grafički prikaz 10. Procjena kompetencija ispitanika o radu s djecom

Rezultati istraživanja na tvrdnju *Potičem djecu na međusobnu suradnju*, sugeriraju visoku razinu podrške međusobnoj suradnji djece, s 64% ispitanika izražavajući izrazito visoku podršku ovoj praksi. Nadalje, 37% ispitanika vidi podršku za međusobnu suradnju kao veću. S druge strane, manji broj ispitanika (3%) ocjenjuje

tu podršku kao osrednju. Ovi rezultati ukazuju na široko prihvaćanje važnosti poticanja međusobne suradnje među djecom u pedagoškoj praksi.

Iz rezultata istraživanja na tvrdnju Potičem djecu da snose odgovornost za svoj izbor, jasno je vidljivo da većina ispitanika (61%) podržava poticanje djece da snose odgovornost za svoje izbore, što ukazuje na široko prihvaćanje ove pedagoške prakse. Također, 39% ispitanika vidi podršku za tu praksu kao veću, dok manji broj (4%) ocjenjuje tu podršku kao osrednju. Ovi nalazi sugeriraju da postoji visoka svijest o važnosti poticanja djece na preuzimanje odgovornosti za vlastite odluke u procesu odgoja i obrazovanja.

Prema rezultatima odgovora na tvrdnju Potičem djecu na kritičko razmišljanje i iznošenje stavova, vidljivo je da većina ispitanika (56%) podržava ovu praksu što ukazuje na široku podršku ovoj pedagoškoj strategiji. Nadalje, 44% ispitanika vidi tu podršku kao veću, dok manji broj (4%) ocjenjuje tu podršku kao osrednju. Ovi rezultati ukazuju na važnost promicanja kritičkog mišljenja i slobode izražavanja u odgojno-obrazovnom procesu.

Grafički prikaz 11. Procjena kompetencija odgojiteljica o radu s djecom

6.5.2. Preporuke i smjernice za daljnji razvoj programa

Razvoj programa građanskog odgoja i obrazovanja u vrtićima predstavlja ključnu ulogu u formiranju djece kao budućih građana. Kroz promicanje demokratskih vrijednosti poput tolerancije, poštivanja različitosti i aktivnog sudjelovanja,

predškolske ustanove imaju priliku oblikovati dječje stavove i ponašanja od najranije dobi. Osiguravanje da odgojitelji imaju pristup kontinuiranom odgoju i obrazovanju i resursima bitno je za uspješnu provedbu programa GOO-a.

Integracija demokratskih vrijednosti u sve aspekte vrtićkog života, uključujući igru, interakciju i formalne aktivnosti, osigurava cjelovit pristup odgoju djece. Raznolikost pedagoških praksi ključna je za odgovaranje na individualne potrebe djece i promicanje širokog spektra demokratskih vještina. Suradnja s roditeljima i lokalnim zajednicama dodatno obogaćuje iskustvo djece i povezuje ih s njihovim širim društvenim okruženjem. Kroz kontinuiranu evaluaciju i praćenje napretka, vrtići mogu prilagoditi i unaprijediti svoje programe kako bi osigurali da svako dijete dobije priliku razviti se u aktivnog i odgovornog građanina.

Ova praksa ne samo da koristi djeci i njihovom osobnom razvoju, već ima i potencijal da pozitivno utječe na širu zajednicu i društvo u cjelini. Na temelju rezultata istraživanja može se utvrditi da je ključno kontinuirano podržavati ovakve programe u vrtićima i nastojati ih unaprijediti kako bi se osiguralo da djeca rastu u okruženju koje promiče demokratske vrijednosti i aktivno građanstvo. K tome, odgojiteljice trebaju biti spremne za provođenje GOO-a. Ključno je u njihovo inicijalno obrazovanje unijeti sadržaje iz područja građanskog odgoja i obrazovanja jer će jedino tada biti kompetentni za njegovo provođenje.

7. ZAKLJUČAK

U suvremenom obrazovnom kontekstu, uloga odgojitelja u predškolskim ustanovama je ključna za sveukupni razvoj djece. Pojam odgojitelja obuhvaća širok spektar odgovornosti, koje uključuju poticanje razvoja djece na svim razinama – emocionalnoj, socijalnoj, intelektualnoj i moralnoj. Za uspješno obavljanje svoje uloge, odgojitelji trebaju posjedovati određene kompetencije, koje obuhvaćaju kako stručno znanje i vještine, tako i osobne karakteristike i stavove.

Građanski odgoj i obrazovanje postaje sve važnije područje u odgojno-obrazovnom sustavu, s ciljem pripreme djece za aktivno i odgovorno sudjelovanje u društvu. To uključuje razumijevanje ljudskih prava, promicanje građanskih vrijednosti poput demokracije, tolerancije i solidarnosti te razvoj vještina potrebnih za konstruktivno sudjelovanje u zajednici. To podrazumijeva ne samo poznavanje relevantnih sadržaja i metoda, već i sposobnost integracije građanskog odgoja i obrazovanja u sve aspekte predškolskog kurikuluma.

Kurikulum predškolskog odgoja trebao bi biti usmjeren na razvoj svih aspekata djetetovog bića, uključujući i razvoj građanskog identiteta i svijesti. Integrirani kurikulum pruža mogućnost da se građanski odgoj i obrazovanje uključi u sve aktivnosti i teme, umjesto da bude odvojeni dio programa. U Hrvatskoj, kao i u drugim zemljama, postoji napor da se građanski odgoj i obrazovanje uključi u kurikulum predškolskog odgoja. Razvojni, sukonstruktivistički, humanistički orijentirani i progresivni kurikulum postavlja temelje za inkluzivno i holističko obrazovanje koje promiče građanski identitet i angažman. Ključno je osigurati kontinuirano osposobljavanje odgojitelja kako bi se osiguralo da su oni u potpunosti opremljeni za provođenje građanskog odgoja i obrazovanja u predškolskim ustanovama. Također je važno promicati istraživanje i razvoj relevantnih kurikuluma te osigurati resurse i podršku potrebnu za uspješno provođenje tih programa. Na taj način odgojitelji mogu imati ključnu ulogu u oblikovanju budućih generacija građana koji će aktivno sudjelovati u izgradnji demokratskog i tolerantnog društva.

Na temelju prikupljenih podataka iz istraživanja o kompetencijama odgojitelja za provođenje građanskog odgoja i obrazovanja u predškolskim ustanovama možemo zaključiti da raznolikost u percepciji i praksi odgojitelja o implementaciji građanskog

odgoja i obrazovanja ukazuje na potrebu za kontinuiranim stručnim usavršavanjem i integracijom ovih vrijednosti u sve aspekte odgojno-obrazovnog procesa. Važno je naglasiti da demokratske vrijednosti poput poštovanja različitosti, međusobne suradnje i kritičkog razmišljanja trebaju biti temelj odgojnog rada već od najranije dobi. Odgojitelji su ključni akteri u formiranju stavova i vrijednosti kod djece, stoga je njihova svijest o važnosti građanskog odgoja i obrazovanja od iznimne važnosti. Varijabilnost u stavovima i praksama među odgojiteljima može ukazivati na potrebu za dodatnim naporima u podizanju svijesti i obrazovanju o ovim temama. Implementacija demokratskih vrijednosti ne bi trebala biti samo formalnost u vrtićkom programu, već bi trebala postati integrirani dio svakodnevnog odgojnog rada. Pristup koji potiče samostalnost, suradnju i kritičko razmišljanje kod djece može imati dugoročne pozitivne učinke na njihov društveni i emocionalni razvoj. Stoga, ulaganje u stručno usavršavanje odgojitelja i kontinuirano promicanje demokratskih vrijednosti u vrtićima ključno je za oblikovanje budućih generacija aktivnih i odgovornih građana.

8. LITERATURA

1. Agencija za odgoj i obrazovanje (2012). *Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja*. preuzeto s <https://www.azoo.hr/programi-arhiva/kurikulum-graanskog-odgoja-i-obrazovanja/> (1.3.2024.)
2. Audiger, F. (2000). *Basic Concepts and Core Competencies for Education for Democrati Citizenship*. Strasbourg: Concile od Europe.
3. Baketa, N., Ćulum, B. (2015). *Građanski odgoj i obrazovanje u kontekstu visokoškolskog obrazovanja: Politike, praksa i izazovi europskog i nacionalnog visokoškolskog prostora*. Preuzeto https://goo.hr/wpontent/uploads/2015/11/2015_CulumBaketa_GOO_i_visoko_obrazovanje.pdf (20.2.2024.)
4. Diković, M. (2013). Značaj razrednoga ozračja u građanskom odgoju i obrazovanju. *Pedagogijska istraživanja*, 10(2), 327-339.
5. Diković, M. (2016). Interkulturalna dimenzija građanskoga odgoja i obrazovanja. U: Piršl, E. i suradnici, *Vodič za interkulturalno učenje*. Zagreb: Naklada Ljevak.
6. Drew, W.F., Rankin, B. (2004). Promoting Creativity for Life Using Open-Ended Materials. *Young Children*, 59(4), 38-45.
7. Europska komisija (2017). *Komunikacijom i kulturom jačati europski identitet*. Preuzeto s <https://www.universitas.hr/2017/11/sastanak-celnika-zemalja-eu-a-nova-vizija-europskog-prostora-obrazovanja-do-2025-godine/> (20.2.2024.)
8. Hoskins, B. (2006). *Draft Framework for Indicators on Active Citizenship*. Ispra: Crell Ilišin, V., Bouillet, D., Gvozdanović, A. i Potočnik, D. *Mladi u vremenu krize*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
9. *Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja*, Narodne novine, 150/11 (2012).
10. Lučić, K. (2007). *Odgojiteljska profesija u suvremenoj odgojno-obrazovnoj ustanovi*. *Odgojne znanosti*, 9 (1 (13)), 151-165.
11. Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb: Element.
12. Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske (2016). *Izmjene i dopune nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*.

- Preuzeto s <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/nacionalni-kurikulumi/531> (1.3.2024.)
13. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2014). *Odluka o donošenju programa međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja građanskog odgoja obrazovanja za osnovne i srednje škole*. preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_08_104_2019.html (1.3.2024.)
 14. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2016). *Nacionalni kurikulum međupredmetne teme, Građanski odgoj i obrazovanje*. preuzeto s <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/medjupredmetne-teme/3852> (1.3.2024.)
 15. Mlinarević, V. (2000). *Kompetencija odgojitelja i autonomija djeteta*. U: Babić, N. & Krstović, J. (ur.), *Interakcija odrasli - dijete i autonomija djeteta : zbornik radova sa znanstvenog kolokvija s međunarodnim sudjelovanjem*.
 16. Narodne novine (2013). *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju*. Zagreb: Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_07_94_2130.html (1.3.2024.)
 17. Petrović-Sočo, B. (2009). *Značajke suvremenog naspram tradicionalnog kurikuluma ranog odgoja*. *Pedagoški istraživanja*, 6 (1-2), 123-136. preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/clanak/174510> (20.2.2024.)
 18. Piršl, E. (2014). *(Re)definicija pojma kompetencije i interkulturalne kompetencije*. U: Hrvatić, N. (ur.), *Interkulturalno obrazovanje i europske vrijednosti*. Zagreb – Virovitica: Odsjek za pedagogiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici (47-67). Preuzeto s <https://www.azoo.hr/programi-arhiva/kurikulum-graanskog-odgoja-i-obrazovanja/> (20.02.2024.)
 19. Rukavina Kovačević, K. (2013). *Građanski odgoj i obrazovanje u školi – potreba ili uvjet?*, *Riječki teološki časopis*, 41(1), str. 101-136 preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/118852> (1.3.2024.)
 20. Slunjski, E. (2001.). *Integrirani predškolski kurikulum: rad djece na projektima*. Zagreb: Mali profesor.
 21. Slunjski, E. (2011). *Kurikulum ranog odgoja: istraživanje i konstrukcija*. Zagreb: Školska knjiga.
 22. Spajić-Vrkaš, V. (2015). *(Ne)Moć građanskog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.

23. Spajić-Vrkaš, V., Kukoč, M., Bašić, S. (2010). *interdisciplinarni rječnik: obrazovanje za ljudska prava i demokraciju*. Zagreb: Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO.
24. Spajić-Vrkaš, V., Stričević, I., Maleš, D., Matijević, M. (2004). *Poučavati prava i slobode priručnik za učitelje osnovne škole s vježbama za razrednu nastavu*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
25. Stevanović, M. (2003). *Predškolska pedagogija*. Rijeka: Andromeda d.o.o.
26. Šagud, M. (2006). *Odgajatelj kao reflektivni praktičar*. Petrinja: Visoka učiteljska škola.
27. Tatković, N., Diković, M., Štifanić, M. (2015). *Odgaj i obrazovanje za razvoj danas i sutra - Ekološke i društvene paradigme*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
28. Višnjik Jevtić, A. (2018). *Odgajateljska samoprocjena kompetencije za suradnju s roditeljima*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet. Preuzeto s <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/ocjenski-rad/421247> (18.2.2024.)
29. Vlada Republike Hrvatske (1999). *Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava*. Zagreb: Ured za odnose s javnošću Republike Hrvatske. Preuzeto s <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/prilog-skup/489226> (1.3.2024.)
30. Vlada Republike Hrvatske (2001). *Hrvatska u 21. stoljeću: odgoj i obrazovanje: bijeli dokument o hrvatskom obrazovanju*. Zagreb: Ured za strategiju razvitka
Preuzeto s <https://search.worldcat.org/title/hrvatska-u-21-stoljecu-odgoj-i-obrazovanje-bijeli-dokument-o-hrvatskom-obrazovanju/oclc/439249170> (1.3.2024.)

9. POPIS TABLICA I GRAFIKONA

Grafički prikaz 1. Godine života ispitanika.....	3030
Grafički prikaz 2. Mjesto završetka studija	31
Grafički prikaz 3. Razina završenog studija ispitanika.....	311
Grafički prikaz 4. Mjera učenja u školi ili na fakultetu o GOO-u.....	344
Grafički prikaz 5. Način obrazovanja o GOO (posebni kolegij ili sklop drugih kolegija)	344
Grafički prikaz 6. Sudjelovanje ispitanika na stručnom vijeću o GOO- u.....	375
Grafički prikaz 7. Poznavanje novog kurikuluma GOO-a	377
Grafički prikaz 8. Poznavanje tvrdnji o GOO	399
Grafički prikaz 9. Poznavanje tvrdnji o GOO	4040
Grafički prikaz 10. Procjena kompetencija ispitanika o radu s djecom	4141
Grafički prikaz 11. Procjena kompetencija ispitanika o radu s djecom	4242
Tablica 1. Kolegiji u kojima se učilo o GOO-u	355
Tablica 2. Stručna vijeća o GOO-u.....	366

SAŽETAK

U suvremenom obrazovnom kontekstu, uloga odgojitelja u predškolskim ustanovama ključna je za sveukupni razvoj djece. Pojam odgojitelja obuhvaća širok spektar odgovornosti, uključujući poticanje razvoja djece na svim razinama – emocionalnoj, socijalnoj, intelektualnoj i moralnoj. S druge strane, građanski odgoj i obrazovanje postaje sve važnije područje u obrazovnom sustavu, s ciljem pripreme djece za aktivno i odgovorno sudjelovanje u društvu.

Na temelju dobivenih podataka iz istraživanja o kompetencijama odgojitelja za provođenje građanskog odgoja i obrazovanja u predškolskim ustanovama, zaključujemo da postoji raznolikost u percepciji i praksi odgojitelja u vezi s implementacijom građanskog odgoja i obrazovanja. Iako većina odgojitelja prepoznaje važnost ovog područja, postoje varijacije u stupnju upoznatosti s kurikulumom, sudjelovanju u stručnim vijećima, obrazovanju o građanskom odgoju i obrazovanju te primjeni specifičnih metoda poticanja aktivnog građanstva kod djece. Stoga je ključno kontinuirano ulagati u stručno usavršavanje odgojitelja i promicati integraciju građanskog odgoja i obrazovanja u sve aspekte odgojno-obrazovnog procesa kako bi se osiguralo njegovo sveobuhvatno i učinkovito provođenje u predškolskim ustanovama. Ovo istraživanje pruža važan uvid u trenutačno stanje i izazove te ukazuje na potrebu za daljnjim razvojem i podrškom u području građanskog odgoja i obrazovanja u predškolskim ustanovama.

Ključne riječi: kompetencije, odgojitelj, građanski odgoj i obrazovanje, kurikulum predškolskog odgoja

SUMMARY

In the contemporary educational context, the role of preschool educators is crucial for the overall development of children. The term "educator" encompasses a wide range of responsibilities, including fostering children's development on all levels - emotional, social, intellectual, and moral. On the other hand, civic education is becoming an increasingly important area in the education system, aimed at preparing children for active and responsible participation in society.

Based on the collected data from research on the competencies of educators for implementing civic education in preschool institutions, we conclude that there is diversity in the perceptions and practices of educators regarding the implementation of civic education. Although most educators recognize the importance of this area, there are variations in the level of familiarity with the curriculum, participation in professional councils, education on civic education, and the application of specific methods to promote active citizenship among children.

Therefore, it is crucial to continuously invest in the professional development of educators and promote the integration of civic education into all aspects of the educational process to ensure its comprehensive and effective implementation in preschool institutions. This research provides valuable insights into the current state and challenges, indicating the need for further development and support in the field of civic education in preschool institutions.

Key words: competencies, early and preschool teacher, citizenship, preschool curriculum

10. PRILOZI

- Anketni upitnik za odgojitelje predškolske djece

Kompetencije odgojitelja za provođenje građanskog odgoja i obrazovanja

Poštovane odgojiteljice,

u svrhu izrade diplomskog rada, ljubazno bi Vas zamolila da odvojite par minuta i ispunite anketni obrazac. Anketa je anonimna, a odgovori će se koristiti isključivo u svrhu pisanja diplomskog rada čiji je cilj Istražiti samoprocjenu odgojitelja/odgojiteljica o kompetencijama za provođenje GOO-a.

Unaprijed hvala

Antonija Lovrečić

1. Kojeg ste spola?

2. Koliko godina imate?

- a) Manje od 25 godina
- b) 25 - 30
- c) 30 - 35
- d) 35 - 40
- e) Više od 40

3. Gdje ste završili studij?

- a) Pula
- b) Rijeka
- c) Zagreb
- d) Split
- e) Zadar
- f) Osijek

4. Jeste li završili preddiplomski ili diplomski studij?

- a) Preddiplomski
- b) Diplomski

5. Koliko dugo radite kao odgojitelj / odgojiteljica?

6. U kojoj mjeri ste u školi ili na fakultetu učili o građanskom odgoju i obrazovanju?

- a) izrazito malo
- b) malo
- c) osrednje
- d) mnogo
- e) vrlo mnogo

7. Jeste li o građanskom odgoju i obrazovanju učili:

- a) u posebnom kolegiju, kojem _____
 b) u sklopu drugih kolegija, kojima _____
8. Jeste li na nekom stručnom vijeću slušali o građanskom odgoju i obrazovanju?
 a) Da
 b) Ne
9. Ako ste na prethodno pitanje odgovorili s DA, navedite na kojem?

10. Jeste li upoznati s novim kurikulumom Građanskog odgoja i obrazovanja?
 a) Da
 b) Ne

R.B.	11. Procijenite u kojoj mjeri se slažete s tvrdnjama o Građanskom odgoju i obrazovanju. (u svakom retku zaokružite samo jedan broj)	Izrazito malo	U manjoj mjeri	Osrednje (niti malo niti mnogo)	U većoj mjeri	Izrazito mnogo
1.	GOO potiče djecu na usvajanje znanja i vještina koje će im pomoći da postanu aktivni i odgovorni građani (poznaju i poštuju ljudska prava, prihvaćaju odgovornosti i različitosti, te sudjeluju u životu zajednice i društva kojem pripadaju).	1	2	3	4	5
2.	Svaki građanin ima svoja građanska prava i dužnosti.	1	2	3	4	5
3.	Da bi bili odgovorni građanin nekog društva, trebaju se poštovati ljudska prava i izvršavati dužnosti koje je država zaštitila zakonima i ostalim normama.	1	2	3	4	5
4.	Odgoj i obrazovanje treba počivati na odgoju i obrazovanju za ljudska prava i građanstvo kako bi sva djeca imala jednaka prava, razumijevanje jedni prema drugima, te jednako pravo na učenje i razvoj u cijelosti.	1	2	3	4	5
5.	Odgoj i obrazovanje je temelj stabilnoga i uređenoga društva, pa je uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja važna stavka u njemu.	1	2	3	4	5
6.	Odgovorani i aktivni građanin poznaje svoja prava i zna se njima koristiti, te poznaje prava drugih pojedinaca u njegovoj okolini.	1	2	3	4	5

R.B.	12. Procijenite u kojoj mjeri provodite svoje kompetencije u radu s djecom? (u svakom retku zaokružite samo jedan broj)	Izrazito malo	U manjoj mjeri	Osrednje (niti malo niti mnogo)	U većoj mjeri	Izrazito mnogo
1.	Potičem djecu na samostalno odlučivanje u izboru prijatelja/prijateljice	1	2	3	4	5

2.	Potičem djecu na samostalno odlučivanje u izboru mjesta igre.	1	2	3	4	5
3.	Provodim s djecom izbore za vođu grupe (dijete dana).	1	2	3	4	5
4.	Provodim s djecom glasovanje o aktivnostima kojima će se baviti.	1	2	3	4	5
5.	Potičem djecu na međusobnu suradnju.	1	2	3	4	5
6.	Potičem djecu da snose odgovornost za svoj izbor.	1	2	3	4	5
7.	Potičem djecu na kritičko razmišljanje i iznošenje mišljenja i stavova.	1	2	3	4	5